

Andrzej Święcicki

SPOŻYCIE ALKOHOLU W POLSCE

Spis treści

WSTĘP	1
I. ROZMIARY SPOŻYCIA ALKOHOLU	7
II. SPOŁECZNO - DEMOGRAFICZNE UWARUNKOWANIE WIELKOŚCI SPOŻYCIA ALKOHOLU	14
III. CHARAKTERYSTYKA OSÓB PIJĄCYCH CZĘSTO ORAZ PIJĄCYCH DUŻE ILOŚCI ALKOHOLU JEDNORAZOWO	24
IV. OBYCZAJE TOWARZYSZĄCE PICIU ALKOHOLU	29
WNIOSKI	31
TABELE STATYSTYCZNE	36

Warszawa

ODP - 1963

W S T Ą P

Ankieta pt. "Co jemy i pijemy", będąca podstawą niniejszego opracowania, zrealizowana w październiku 1962 r. na zlecenie Głównego Społecznego Komitetu Przeciwalkoholowego jest powtórzeniem ankiety przeprowadzonej na przełomie lutego i marca 1961 r. 1/

W ankiecie, obok pytań dotyczących spożycia alkoholu, znalazły się pytania dotyczące opinii o tym, od ilu lat można pozwolić dzieciom i młodzieży pić wódkę, wino i piwo. Zagadnienie to zostało opracowane w osobnym sprawozdaniu. 2/ Ponadto szereg pytań omawianej ankiety dotyczyło spożycia podstawowych artykułów żywnościowych. Zagadnienia z tym związane są omówione w osobnym sprawozdaniu. 3/

Sprawozdanie oddawane obecnie do rąk czytelników zajmuje się więc strukturą spożycia napojów alkoholowych oraz uwarunkowaniem tego spożycia przez szereg podstawowych cech demograficznych i społecznych.

Badania przeprowadzono w oparciu o ogólnokrajową próbę 3000 osób, które ukończyły lat 18 - reprezentatywną pod względem miejsca zamieszkania, płci, wieku i przynależności społeczno-zawodowej.

Próba została realizowana w 94,6%. Uzyskano odpowiedzi od 667 mężczyzn i 665 kobiet w miastach oraz od 732 mężczyzn i 774 kobiet na wsi.

- 1/ Opracowanie powielone: A. Święciński "Badania nad spożyciem alkoholu w Polsce" J. Moser " Społeczne uwarunkowanie, spożycia alkoholu" OBOP 1962
- 2/ Jan Jalkanowski "Niektóre zagadnienia konsumpcji napojów alkoholowych w Polsce" OBOP 1963
- 3/ Andrzej Święciński " Struktura jakościowa wyżywienia w Polsce"

Wyniki obecnego badania we wszystkich ważniejszych punktach będą porównywane z wynikami ankiety przeprowadzonej w 1961 r. związku z tym należy zaznaczyć, że pomiędzy obu badaniami zachodzą następujące różnice:

- Ankieta z 1961 r. objęła osoby, które ukończyły 20 lat; ankieta obecna omawiana objęła dodatkowo dwa młodsze roczniki, to jest osoby, które ukończyły 18 i 19 lat.

- Pierwsza ankieta była zrealizowana w lutym i marcu 1961 r. na które to miesiące przypadł okres Wielkiego Postu. Realizacja obecnie omawianej ankiety wypadła w październiku 1962 czyli po zbiorach. Rozmiary konsumpcji alkoholu w obu tych okresach, szczególnie wśród ludności wiejskiej są dość wyraźnie zróżnicowane.

- W ankiecie obecnie omawianej uwzględniono podział na wina robione w domu i kupne /fabryczne/; w pytaniach dotyczących spożycia piwa wyodrębniono piwo krzepkie, mocne, jasne zwykłe i ciemne zwykłe.

Pominiemy problemy związane ze sformułowaniem pytań, metodami spożycia napojów alkoholowych oraz wielkością rocznego spożycia ponieważ zostały one omwione ⁶⁶szczegółowo w poprzednim sprawozdaniu^{x/} oraz w studium pt. " Struktura spożycia napojów alkoholowych " A. Święciecki - Zeszyty Studiów G.S.K.P. 1963.

Kontrolę reprezentatywności wyników przeprowadzono:

- Po pierwsze przez porównanie struktury stanu cywilnego oraz wykształcenia populacji badanej i populacji generalnej, /cech, które nie były podstawą doboru osób odpowiadających/.

x/ A. Święciecki - /OBOP, 1962/

- Po drugie, porównując spożycie napojów alkoholowych w całym kraju oszacowa^{nym} na podstawie ankiety, ze spożyciem oszacowanym na podstawie danych o sprzedaży napojów alkoholowych w październiku 1962, to jest w okresie realizacji ankiety.

Porównania dotyczące stanu cywilnego i wykształcenia uwidoczniono w tabelach 1 i 2. Porównania te są mniej dokładne, ponieważ zestawiają próbę z października 1962 r. ze strukturą populacji generalnej opartą o wyniki spisu ludności /grudzień 1960 r./

Porównując poziom wykształcenia osób badanych i poziom wykształcenia w populacji generalnej, stwierdzono, że w próbie znajduje się 7% mniej niż w populacji mężczyzn z wykształceniem nieukończonym podstawowym i 13% mniej kobiet z takimże wykształceniem.

We wszystkich pozostałych kategoriach wykształcenia, odsetek osób ankietowanych był nieco większy, niż w populacji generalnej. W ankiecie szczególnie licznie reprezentowane są grupy osób z nieukończonym wykształceniem średnim oraz wyższym, co wskazuje na zbyt liczną reprezentację uczniów szkół średnich i wyższych.

Porównanie dotyczące spożycia napojów alkoholowych przedstawiono w tabl.3

W zakresie spożycia wódki i piwa, obserwujemy dużą zgodność wyników ankiety z danymi obiektywnymi, które notował handel. Różnica jest nieznaczna i w obu przypadkach nie przekracza 4%.

Większe różnice zachodzą w szacunkach spożycia wina, co należy wiązać z mało precyzyjną statystyką miesięcznej sprzedaży tego artykułu. Wiadomo jednak, że w okresie od czerwca do września nastąpił ostry spadek zapasów wina w hurcie o około 4,7 mln. litrów. Spadek ten pogłębia się aż do końca listopada 1962 r. Handel detaliczny ma na ogół duże zapasy wina, które nie są ujawnione przez żadną statystykę i które w tym okresie przypuszczalnie również uległy zmniejszeniu.

Na powyższej podstawie można szacować rzeczywiste zakupy wina przez ludność w detalu w miesiącu październiku na około 15 - 16 mln. litrów - co daje 180 - 190 mln. l. w stosunku rocznym. Szacunek ten podano w tablicy nr.3 w nawiasach. Powyższe rozumowanie pozwala przypuszczać, że spożycie wina fabrycznego również zostało uchwycone w ankiecie prawidłowo.

Próba rozróżnienia w ankiecie piwa wg. gatunków nie dała wystarczającego zbliżenia do rzeczywistości. Rozróżnienie to okazało się przypuszczalnie zbyt trudne dla osób ankietowanych.

W dalszych rozważaniach wyodrębniono więc jedynie przy omawianiu korelacji piwo pełne i lekkie.

Wyniki obecnie omawianej ankiety w porównaniu z wynikami poprzedniej są na ogół znacznie bliższe poziomowi sprzedaży notowanej przez statystykę handlu. Poprzednia ankietą z lutego - marca 1961 r. pozwoliła na oszacowanie spożycia w granicach 67% ilości sprzedanej w lutym tego roku wódki i 76% sprzedanego piwa. Na podstawie obecnej ankiety spożycie wódki oszacowano na 103,7%, a piwa 96,1 ilości sprzedanej.

Różnica ta wystąpiła po pierwsze w związku z uwzględnieniem w ostatniej ankiecie osób 18 i 19-letnich. Spożywają one ilość napojów alkoholowych nie przekraczającą 7 - 8% ogólnego spożycia.

Drugim czynnikiem, który wpłynął na zbliżenie oszacowania spożycia do poziomu sprzedaży w październiku 1962 r. w porównaniu z poprzednią ankietą jest fakt, że ankieta w 1961r. była przeprowadzona w okresie postu kościelnego, natomiast sprzedaż obejmowała zwiększone zakupy napojów alkoholowych w końcu karnawału, w pierwszej połowie lutego. Post jak z tego widać miał wpływ na znaczne zmniejszenie spożycia alkoholu. Szacunek tego odchylenia od poziomu przeciętnej miesięcznej sprzedaży nie przekracza 30% spożycia wódki i 15% w spożyciu piwa.

Wreszcie ankieta obecna wyodrębniła wino domowe, określając jego konsumpcję na około 40% konsumpcji wina fabrycznego notowanej przez statystkę produkcji i sprzedaży. Szacunek oparty o poprzednią ankietę był prawie identyczny, chociaż dokonano go drogą pośrednią.

Spożycie alkoholu oszacowano na podstawie wyników obu ankiet zostało przeliczone na spożycie roczne. Należy jednak pamiętać, że spożycie w ciągu roku oszacowane na podstawie przeciętnego dziennego spożycia w lutym i październiku, będzie się różniło od spożycia rzeczywistego w ciągu roku. Wielkość oczekiwanych odchyleń charakteryzują sezonowe wahania sprzedaży. Można szacować, że przeciętna dzienna sprzedaż wódki, wina i piwa łącznie w przeliczeniu na czysty alkohol, wynosi w miesiącu lutym 87% przeciętnej dziennej sprzedaży w skali całego roku, a w październiku - 107% tej przeciętnej. ^{xx/}

xx/ A. Święcicki "Spożycie alkoholu w świetle liczb 1913-1938 Maszynopis GSKP 1960.

Rzeczywiste przeciętne spożycia alkoholu w ciągu całego roku kształtuje się więc na poziomie wyższym od spożycia w lutym /pierwsza ankieta/ i niższym w październiku /druga ankieta/.

Metoda opracowania statystycznego wyników obu ankiet może mieć również istotny wpływ na pewne zmniejszenie obserwowanych różnic między poziomem spożycia alkoholu w rozmaitych grupach osób badanych a w szczególności w grupach płci. Zmniejszenie to może być spowodowane faktem zastosowania jednakowych zasad klasyfikowania odpowiedzi wszystkich osób badanych. Szczególnie dotyczy to odpowiedzi na pytanie o ilości wódki wypitej jednorazowo. W odpowiedziach kobiet często spotykana miara - "kieliszek" - oznacza kieliszek innej wielkości niż odpowiedź "kieliszek" w odpowiedziach mężczyzn. Podobnie "kieliszkiem" innej wielkości piją na ogół osoby z podstawowym wykształceniem, a innej - z wyższym.

Przy klasyfikacji ankiet odróżniano kieliszki "małe" /" 25 cm³./ i duże /50 cm³./ jednak nie wszyscy odpowiadający umieli je rozróżnić i obliczenia dokonywano wówczas w oparciu o pewną przeciętną pojemność kieliszka /około 40 cm³./

Stosując więc jednakowe kryteria do klasyfikacji odpowiedzi wszystkich osób badanych musieliśmy doprowadzić do tego, że przeciętne spożycie wódki przez mężczyzn w rzeczywistości kształtuje się raczej nieco powyżej średniej obliczonej dla każdej klasy, natomiast spożycie wódki przez kobiety nieco poniżej.

Konieczność posługiwania się przy opracowaniu miarami jednakowymi dla poszczególnych klas sprawiła, że różnice pomiędzy poszczególnymi grupami społecznymi zmniejszają się. Pewne zmniejszenie najbardziej poważnych różnic między poziomem

spożycia alkoholu może dotyczyć mężczyzn i kobiet, robotników i pracowników umysłowych, jak również osób pijących niedużo alkoholu i osób, które go nadużywają.

Omawiane przyczyny zmniejszenia różnic między grupami społecznymi o różnych obyczajach nie wpływają natomiast na porównywalność wyników obu ankiet i charakterystykę kierunku przemian zachodzących w spożyciu alkoholu przez poszczególne grupy.

ROZMIARY SPOŻYCIA ALKOHOLU

Wyniki ankiety pozwalają m.in. na oszacowanie rozmiarów spożycia napojów alkoholowych przez osoby należące do czterech zbiorowości: mężczyzn i kobiet w środowisku miejskim i wiejskim.

1. Miasto i wieś /tabl.5,6/

Przeciętne spożycie napojów alkoholowych oszacowane na podstawie ankiety z października 1962 r. było większe wśród mieszkańców wsi niż miasta. Mieszkaniec wsi spożywał przeciętnie o 14% więcej wódki, o 32% więcej wina i o 21% więcej piwa, niż mieszkaniec miasta.

Badania z 1961 wykazały, że przeciętne spożycie napojów alkoholowych przez mieszkańca wsi wynosi około 86%- 96% ilości spożywanej przeciętnie przez mieszkańca miast. Stosunkowo większe spożycie alkoholu przez mieszkańców wsi, ujawnione w obecnie omawianej ankiecie należy w pierwszym rzędzie przypisać terminowi przeprowadzania tej ankiety. Spożycie napojów alkoholowych na wsi w lutym - marcu 1961 r. było hamowane większymi niż w mieście ograniczeniami obyczajowymi związanymi z postem kościelnym. Dużą rolę mogła odegrać również różnica w ilości gotówki, jaką rozporządza ludność wiejska na zaspokojenie potrzeb osobistych w okresie przedwiośnia i po zbiorach.

Wpływ na zmianę omawianych proporcji miało również uwzględnienie w obecnym badaniu młodzieży w wieku 18 - 19 lat. Młodzież męska na wsi pije więcej niż w mieście.

Mężczyźni i kobiety /tabl.7,8/

Mężczyźni piją kilkakrotnie więcej niż kobiety. Jednak różnica co do ilości napojów alkoholowych spożywanych przez mężczyzn w porównaniu z ilością spożywaną przez kobiety w okresie realizacji pierwszej ankiety /luty - marzec 1961 r./ uległa znacznemu zmniejszeniu w październiku 1962 r.

Wyniki pierwszej ankiety pozwoliły oszacować, że mężczyzna wypijał 5,7 razy więcej wódki, 2,6 razy więcej wina i 9,6 razy więcej piwa niż kobieta. Według ankiety obecnie omawianej wypija on 5,4 razy więcej wódki, 2,3 razy więcej wina i 7,9 razy więcej piwa. Zmiany te zaszły w równej mierze na wsi jak i w mieście. Decydującą przyczynę zmniejszenia omawianej różnicy można upatrywać w znacznie większym, w okresie postu, ograniczeniu spożycia napojów alkoholowych przez kobiety niż przez mężczyzn.

Przeciętne spożycie wina przez kobiety najmniej różni się od przeciętnego spożycia tego napoju w grupie mężczyzn. Przeciętne spożycie więc wódki różni się bardziej, a piwa - najbardziej.

Rzeczywisty stosunek ilości wódki spożywanej przez mężczyzn do ilości spożywanej przez kobiety może być nieco większy od rzeczywistego z przyczyn podanych poprzednio /str.7/.

Rozmiary i koncentracja spożycia alkoholu /tabl.9,10/

Przy porównywaniu wyników pierwszej i drugiej ankiety, dotyczących ilości alkoholu wypijanego przez jedną osobę, stwierdzono szereg charakterystycznych przesunięć.

Według odpowiedzi na ankietę z października 1962 r. odsetek osób pijących ponad 8 litrów czystego alkoholu, szacowanych w skali rocznej, wynosił 23,3%; wypijali oni 69,4% całej ilości alkoholu.

Według odpowiedzi na poprzednią ankietę /z lutego - marca 1961r/ analogiczny odsetek wynosił 14% badanych osób i 66,3% całej odnotowanej ilości alkoholu.

W obecnym badaniu koncentracja spożycia alkoholu, mierzona odsetkiem osób, wypijających połowę ogólnej ilości napojów alkoholowych wyniosła 12% /w poprzednim badaniu 7,3%/.

Największą koncentrację obserwujemy w spożyciu wina, najmniejszą w spożyciu piwa. Koncentracja łącznego spożycia wszystkich napojów alkoholowych na wsi jest nieco większa /12,8%/ niż w mieście /13,4%/ . Innymi słowy na wsi mniejszy procent osób wypija połowę ogólnej ilości alkoholu.

Koncentracja spożycia alkoholu za wyjątkiem wina domowego jest wśród kobiet znacznie większa, niż wśród mężczyzn, co potwierdzają wyniki zarówno poprzedniego jak i obecnego badania.

Porównanie wyników obu ankiet potwierdza istnienie pewnych ważnych prawidłowości rządzących spożyciem alkoholu.

Odczucie fizjologicznej potrzeby spożycia alkoholu nasila się w miarę jego używania. Hamulce obyczajowe i względy ekonomiczne są przewyżczone przez rozwijający się nałóg, powodując gwałtowne zwiększenie spożycia. W okresach silnego nacisku obyczajowego, np. w okresie postu kościelnego, przeciętny konsument ogranicza konsumpcję napojów alkoholowych, natomiast nałogowcy nie ograniczają jej. Powoduje to znacznie większą koncentrację spożycia alkoholu w okresach zwiększonego oddziaływania czynników hamujących. Odwrotnie jest w okresach większej swobody obyczajowej wzrasta ogólne spożycie alkoholu i wiele osób, pijących okazjnie, dorównuje wielkością spożycia tym, którzy popadli już w nałóg, natomiast nałogowcy piją tyle co i poprzednio.

Opisana zależność tłumaczy nam fakt, że znacznie większe spożycie napojów alkoholowych w październiku 1962 r. niż w lutym i marcu 1961 r. wystąpiła równolegle ze znacznym spadkiem koncentracji spożycia.

Wyjaśnienie powyższe dotyczy ogólnej tendencji zaobserwowanych zmian. Pozostaje jeszcze do wyjaśnienia widoczna w tablicy 10 różnica między wsią a miastem, polegająca na tym, że koncentracja spożycia poszczególnych napojów jest na wsi nieco mniejsza niż w mieście /co wystarczająco tłumaczy poprzednio podane rozprawienie/, natomiast spożycie wszystkich napojów łącznie jest na wsi nieco bardziej skoncentrowane /12,8% osób/ niż w mieście /13,4%/. Wpływa na to przypuszczalnie silniejsze powiązanie między spożyciem poszczególnych napojów przez te same osoby na wsi niż w mieście /patrz, tabl.11/ oraz większy odsetek abstynentów na wsi niż w mieście /patrz tabl.12/.

Zbieżności w spożyciu różnych napojów alkoholowych

Przeprowadzone obliczenia /patrz tabl.11/ pozwalają stwierdzić występowanie zbieżności w konsumpcji poszczególnych napojów alkoholowych. Inaczej mówiąc, oznacza to, że osoby wypijające więcej jednego z wymienionych napojów alkoholowych wypijają również więcej drugiego i odwrotnie, osoby wypijające mniej jednego piją też mniej drugiego.

Zbieżność ta występuje w spożyciu następujących napojów alkoholowych w następujących zbiorowościach:

- wódki i wina fabrycznego; w całej populacji ankietowanych
- wódki i piwa, w grupie mężczyzn na wsi i w mieście
- wina fabrycznego i piwa w grupie mężczyzn na wsi i w mieście.

Uzyskane dane pozwalają wnioskować, że w grupie mężczyzn, zbieżność ta występuje silniej na wsi niż w mieście /patrz tabl. 11/.

Zbieżność w spożyciu wódki i wina domowego nie została udowodniona i można przypuszczać, że ilości spożywanej wódki i wina domowego przez te same osoby są niezależne od siebie i występują w obu grupach płci przypadkowo zarówno w mieście jak i na wsi.

Wyniki powyższe potwierdzają i rozszerzają zakres występowania zbieżności w spożyciu różnych napojów alkoholowych. Istnienie tych zbieżności wykazano przy opracowywaniu poprzedniej ankiety. Potwierdziło się również wyrażone wówczas przypuszczenie, że spożycie wina domowego nie da się podciągnąć pod wyraźny związek łączący spożycie innych napojów alkoholowych.

Abstynenci /tabl.12/

Odsetek abstynentów zdecydowanych, to jest tych osób, które w omawianej ankiecie podały, że nie piją żadnych napojów alkoholowych, wynosi 9,7. Osób nie pijących wódki odnotowano 29,9%, wina kupnego 41,6%, wina domowego 53,9%, a piwa jasnego pełnego 63 - 66%. Na wsi jest nieco więcej zdecydowanych abstynentów niż w mieście, zarówno wśród mężczyzn jak i wśród kobiet. Odsetek kobiet nie pijących napojów alkoholowych jest przeszło czterokrotnie większy /14-17,7%/ niż mężczyzn /3-4,1%/.

W porównaniu z wynikami ankiety z lutego - marca 1961 r. odsetek abstynentów zmniejszył się z 15,7% do 9,7%. Proporcjonalnie większy spadek abstynencji zanotowano wśród mężczyzn niż wśród kobiet. Odsetek osób powstrzymujących się od spożycia poszczególnych napojów alkoholowych oraz abstynentów zdecydowanych na wsi i w mieście pozostał prawie bez zmian. Najwięcej osób wstrzymuje się od spożycia piwa, najmniej od spożycia wódki, powstrzymywanie się od spożycia poszczególnych napojów jest nieco większe na wsi niż w mieście.

Różnice w danych otrzymanych w obu ankietach można podobnie jak poprzednio, tłumaczyć wpływem obyczajów związanych z postem przypadającym w okresie realizacji pierwszej ankiety, oraz okresem po zbiorach na wsi, w trakcie realizacji drugiej ankiety.

Na podstawie wyników obu ankiet można wnioskować, że liczba zdecydowanych abstynentów wśród osób pełnoletnich w Polsce wynosi około 10%.

Częstotliwość spożycia alkoholu i ilość wypijana jednorazowo
/tabl.13, 14/

Ze względu na skutki spowodowane spożyciem alkoholu, zagadnieniem wymagającym szerszego rozpatrzenia jest określenie czy dana ilość alkoholu spożywana jest w formie małych dawek pitych często, czy też w formie dużych dawek, ale pitych rzadziej.

Porównując wyniki ankiety z października 1962 z poprzednimi, stwierdzono że najbardziej wzrosła częstotliwość spożycia wódki przez kobiety na wsi, a mianowicie z 24 do 38 razy w przeliczeniu rocznym^{x/}.

Następnie zanotowano również pewien wzrost spożycia wódki wśród mężczyzn na wsi z 55 do 66, oraz wśród mężczyzn w mieście z 55 do 64 razy w skali rocznej. Niewielki spadek częstotliwości spożycia zaobserwowano jedynie wśród kobiet w mieście z 52 do 30 razy w przeliczeniu rocznym. Wzrost częstotliwości spożycia zaobserwowano również w przypadkach innych napoi alkoholowych, z tym, że dane dotyczące częstotliwości spożycia piwa są mniej ściśle co wiąże się z rozdzieleniem pozycji "piwo" na kilka innych co miało miejsce w ostatniej ankiecie.

W świetle wyników obecnego badania, w porównaniu z poprzednimi, przeciętna ilość wódki wypijana jednorazowo uległa nieznacznemu zmniejszeniu. Jedyne wyjątek, podobnie jak poprzednio stanowią kobiety w mieście.

x/ Podane przeliczenia częstotliwości i ilości alkoholu wypijanej w ciągu roku mają wyłącznie charakter przeciętnych statystycznych obliczonych dla dużych grup osób i nie pozwalają absolutnie na wnioskowanie o jednostkach.

Zmiany jakie zaobserwowano przy porównaniu wyników obu ankiet są ściśle związane ze zmianami ogólnego obrazu spożycia alkoholu. Zwiększenie spożycia alkoholu, które nastąpiło przede wszystkim wśród osób pijących umiarkowanie, spowodowało znaczny wzrost częstotliwości spożycia oraz niewielki spadek przeciętnej ilości wypijanej jednorazowo. Udział spożycia alkoholu przez osoby pijące nałogowo wg danych października 1962 r. jest mniejszy niż wg danych z lutego - marca 1961 r.

Jak już wspominaliśmy grupę wyjątkową, odchylającą się od obserwowanego kierunku zmian, stanowią kobiety w mieście.

Być może należy to przypisać małemu spożyciu wódki przez kobiety, pijące umiarkowanie niezależnie od okresu roku oraz pewnemu kierunkowi zmian zarysowujących się w spożyciu alkoholu przez kobiety w mieście idących w stronę zmniejszenia tego spożycia.

Drugim wyjątkiem wymagającym również omówienia jest zwiększenie się przeciętnej ilości wina wypijanej jednorazowo we wszystkich badanych zbiorowiskach osób. Dla wytłumaczenia tego faktu możnaby wysunąć następującą hipotezę. Nałogowcy pijący duże ilości napojów alkoholowych jednorazowo, mogli częściowo przesunąć swój popyt na wino, które po zmianie cen na napoje alkoholowe w sierpniu 1961 r. dostarcza konsumentowi jednostkę czystego alkoholu po stosunkowo niskiej cenie, niższej niż w wódce i mocnym piwie.

SPOŁECZNO - DEMOGRAFICZNE UWARUNKOWANIE
WIELKOŚCI SPOŻYCIA ALKOHOLU

/ Tabl.15,16,17,18/

Dzieląc osoby ankietowane wg płci oraz wg miejsca zamieszkania na mieszkańców wsi i miasta, przeanalizowano wielkość spożycia alkoholu w zależności od: wieku, stanu cywilnego, liczby dzieci, charakteru pracy, wykształcenia, przynależności społeczno-zawodowej, dochodu miesięcznego rodziny, wielkości osiedla; a ponadto na wsi: od wielkości gospodarstwa, pracy w rolnictwie lub poza rolnictwem, odległości od najbliższego miasta i istnienia lub nieistnienia gospody w danej wsi.

Wiek

Maksymalną konsumpcję alkoholu zanotowano w grupie osób najmłodszych wśród męskiej młodzieży na wsi. Na wsi mężczyźni w wieku 18 - 20 lat piją więcej od członków wszystkich innych grup wieku. Nie zanotowano wśród tej młodzieży abstynentów, a odsetek osób w tej grupie, które według szacunku z października 1962 r. spożywają ponad 11 litrów czystego alkoholu rocznie, przekracza 44%, zaś tych które spożywają ponad 18 litrów przekracza 26% /w mieście odpowiednio 28,6% oraz 11,9%/.

Wśród mężczyzn w mieście największą konsumpcję alkoholu odnotowano w wieku 25 - 29 lat.

Wśród kobiet grupy spożywające najczęściej napojów alkoholowych wyodrębniają się mniej wyraźnie. Zarówno w mieście jak i na wsi są to kobiety w wieku 21 - 24 lat, z tym, że na wsi najniższy odsetek abstynentek /6%/ przypada w następnej grupie wieku 25 - 29 lat.

Najmniejsze spożycie alkoholu notuje się wśród osób powyżej 60 lat.

W okresie pełnej dojrzałości /30 - 59 lat/ wśród mężczyzn zarówno w mieście jak i na wsi konsumpcja alkoholu spada bardzo nieznacznie, w porównaniu z konsumpcją zanotowaną wśród młodszych roczników. Wśród kobiet zmniejszenie spożycia alkoholu w tym wieku jest wyraźniejsze.

Najważniejsze z punktu widzenia społecznego roczniki mające 18 - 20 lat, jeśli chodzi o młodzież męską, nie ustępują starszym, a na wsi jak mówiliśmy piją nawet więcej. Należy wnioskować, że w Polsce początek picia alkoholu przypada na lata znacznie wcześniejsze niż prawna pełnoletność. Wśród młodzieży żeńskiej w tym wieku w mieście notujemy mniejsze spożycie napojów alkoholowych niż wśród dorosłych, na wsi zaś poziom spożycia alkoholu przez dziewczęta 18 - 19-letnie zbliżony jest do poziomu spożycia alkoholu przez kobiety 30 - 59-cio letnie.

Nie posiadamy przesłanek do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy wiek w stosunku do okresu poprzedniego badania, w którym przypada największe spożycie napojów alkoholowych obniżył się. Wprawdzie wówczas wśród mężczyzn największy odsetek osób pijących ponad 12 litrów czystego alkoholu rocznie odnotowano w wieku 30 - 59 lat, jednak należy to przypisać największej liczbie alkoholiczków w tej grupie wieku pijących alkohol niezależnie od postu i innych ograniczeń obyczajowych. Roczniki młodsze piją bardziej okazjnie, dlatego też spożycie alkoholu wśród nich mogło się zwiększyć w okresie jesiennym w 1962 r. w porównaniu z okresem lutego - marca 1961 r.

Stan cywilny

Wśród mężczyzn zarówno na wsi jak i w mieście najczęściej piją osoby wolne. Wśród kobiet różnica pomiędzy wielkością spożycia alkoholu przez kobiety wolne i mężatki nie jest tak wyraźna.

W poprzednim badaniu ustalono, że spożycie alkoholu przez kobiety wolne jest większe niż przez mężatki. Zatarcie tej różnicy w wynikach obecnej ankiety wynika prawdopodobnie z włączenia do zbiorowości badanej dwóch młodszych roczników dziewcząt, które piją mniej.

Najmniej piją: wdowy, wdowcy, osoby rozwiedzione i w separacji, wyjątek stanowią mężczyźni wdowcy na wsi. Wynik ten wiąże się przypuszczalnie ze średnim wiekiem w tej grupie /znaczny odsetek osób po sześćdziesiątce/. Jednak omawiana grupa jest liczebnie mała i obecna jej charakterystyka nie pokrywa się z poprzednim badaniem, w którym grupa ta była jeszcze mniej liczna. Wynikiem w tym zakresie nie można więc przypisać większego znaczenia.

Liczba posiadanych dzieci i liczba osób we wspólnym gospodarstwie

Wśród mężczyzn zarówno na wsi jak i w mieście liczba dzieci nie wiąże się wyraźnie z wielkością spożycia alkoholu.

Jedynie w mieście ojcowie większych rodzin mających czworo lub więcej dzieci w porównaniu z mężczyznami mającymi mniej dzieci wyróżniają się z jednej strony większym odsetkiem nie pijących /4,4%/ oraz z drugiej strony większym odsetkiem osób pijących bardzo intensywnie /20%/ to jest takich, którzy wypijają 18 i więcej ~~litrów~~ czystego alkoholu rocznie.

Wśród kobiet wzrost liczby dzieci wiąże się ze zmniejszeniem spożycia alkoholu. Zależność ta jest bardzo wyraźna w mieście, mniej wyraźna na wsi.

Podane wyżej odchylenia od przeciętnych tłumaczą się powszechnie znanymi faktami: mniejszą zamożnością rodzin wielodzietnych w mieście - co zwiększa odsetek abstynentów mężczyzn, większym obciążeniem pracami domowymi kobiet - co zmniejsza wśród nich spożycie alkoholu, wreszcie brakiem samokontroli alkoholików płodzących dzieci bez ograniczenia.

Na wsi badano ponadto zależność wielkości spożycia alkoholu od ilości osób we wspólnym gospodarstwie.

Największe spożycie alkoholu notuje się wśród mężczyzn żyjących w gospodarstwach liczących po 6 i więcej osób. W gospodarstwach mniejszej ilości osób, przeciętne spożycie alkoholu w grupie mężczyzn spada.

Kobiety na wsi piją najwięcej w gospodarstwach, w których wspólnie żyje 4 - 5 osób, w gospodarstwach o większej i mniejszej ilości osób piją mniej.

Zależności powyższe mogą się wiązać z większymi dochodami gotówkowymi w gospodarstwach rozporządzających większą siłą roboczą oraz z nieproporcjonalnie większym obciążeniem kobiet w gospodarstwach wieloosobowych.

Wykształcenie

Wśród mężczyzn w mieście najwięcej piją osoby nie posiadające pełnego podstawowego wykształcenia: 1,9% abstynentów oraz 34% osób pijących 11 i więcej litrów czystego alkoholu rocznie. Najmniejszy procent pijących dużo, to jest 11 i więcej litrów czystego alkoholu, zanotowano wśród osób z pełnym wyższym wykształceniem.

Przedstawiony obraz pokrywa się z wynikami poprzedniego badania.

Największe spożycie na wsi zanotowano wśród mężczyzn o niepełnym średnim wykształceniu: 1,5% abstynentów, 43,7% osób pijących 11 i więcej litrów czystego alkoholu.

Według danych z poprzedniej ankiety największe spożycie za-notowano na wsi wśród osób z wyższym wykształceniem. Grupa osób z wyższym wykształceniem w obu badaniach jest jednak nieliczna i nie może stanowić podstawy pewnego wnioskowania.

Wśród grup wystarczająco licznie reprezentowanych najmniej piją na wsi mężczyźni nie posiadający wykształcenia podstawowego. Zależność ta wyraźnie wystąpiła w wynikach obu ankiet i świadczy, że na wsi w przeciwieństwie do miasta brak podstawowego wykształcenia nie jest związany z większym spożyciem alkoholu.

Wśród kobiet w mieście wykształcenie wiąże się z wyraźnym zwiększeniem spożycia napojów alkoholowych. Przechodząc od kobiet z wykształceniem podstawowym do kobiet z wyższym wykształceniem obserwujemy procentowy wzrost ilości osób pijących 11 i więcej litrów czystego alkoholu rocznie. U kobiet na wsi zależność jest mniej wyraźna, z tym, że wśród grup wystarczająco licznie reprezentowanych najmniej piją kobiety nie posiadające pełnego wykształcenia podstawowego, podobnie jak mężczyźni.

Ogólnie można więc powiedzieć, że wpływ wykształcenia na poziom spożycia napojów alkoholowych nie jest wyraźny. Pewne niezbyt wyraźne obniżenie poziomu spożycia napojów alkoholowych obserwujemy jedynie wśród osób z pełnym wyższym wykształceniem we wszystkich badanych zbiorowiskach.

W pozostałych grupach, omówione poprzednio różnice w ilości spożywanego alkoholu można interpretować jedynie jako pośrednie oddziaływanie wykształcenia. W mieście wśród robotników fizycznych nie mających ukończonej szkoły podstawowej, duże zarobki oraz niedorozwój potrzeb kulturalnych lub trudności zaopatrzania się w dobra trwałego użytku /mieszkania/ mogą sprawiać, że posiadane pieniądze w znacznej części przeznaczone są na spożycie alkoholu. Na wsi zaś osoby bez wykształcenia należą do ludności najbiedniejszej i dlatego mniej piją.

Praca zawodowa

W mieście mężczyźni i kobiety nie pracujące zawodowo piją mniej napojów alkoholowych niż osoby pracujące zawodowo. Wyjątek stanowi nieliczna grupa mężczyzn pijących 18 i więcej litrów rocznie. Jest ich więcej wśród niepracujących - 17,2%, niż wśród pracujących 15,5%.

Praca poza gospodarstwem na wsi wiąże się ze zwiększeniem konsumpcji alkoholu. Zależność ta jest znacznie silniejsza wśród kobiet niż wśród mężczyzn.

Ponadto zaobserwowaliśmy związek pomiędzy przynależnością społeczno-zawodową a poziomem spożycia alkoholu. Osoby badane zamieszkałe w mieście pogrupowano wg następujących kryteriów:

/1/ robotnicy niekwalifikowani, /2/ robotnicy kwalifikowani, /3/ pracownicy umysłowi oraz /4/ spółdzielczość, inicjatywa prywatna i inni.

Wśród mężczyzn najwięcej piją robotnicy, którzy określili siebie jako robotników wykwalifikowanych, następnie idą pracownicy umysłowi i robotnicy niekwalifikowani. Najmniej piją osoby zaliczone do czwartej grupy, zresztą bardzo nielicznej. Podobny podział zastosowany był w stosunku do mężczyzn badanych w lutym - marcu 1961 r. W badaniach tych stwierdzono, że najwięcej piją robotnicy, następnie pracownicy umysłowi, osoby zaliczone do grupy czwartej piją znacznie mniej.

Wśród kobiet pracujących omawiana zależność kształtuje się inaczej niż wśród mężczyzn. Najmniej abstynentek 12,5% i najwięcej osób pijących 11 i więcej litrów czystego alkoholu w skali rocznej - 5,8% zanotowano wśród pracownic umysłowych.

W pozostałych grupach zawodowych różnice nie są wyraźne.

W poprzednim badaniu wielkość spożycia alkoholu przez kobiety w zależności od zawodu nie było rozpatrywane.

Osoby badane zamieszkałe na wsi ugrupowane w następujący sposób: /1/ rolnicy gospodarujący indywidualnie, /2/ robotnicy rolni, /3/ pracownicy umysłowi, /4/ inni.

Grupa "inni" jest nieliczna i nie ma wyraźnego oblicza społeczno-zawodowego. W grupie tej mamy największy odsetek osób pijących 11 litrów czystego alkoholu rocznie, 50,9% mężczyzn oraz 10,5% kobiet. Wśród mężczyzn z tej grupy duży jest również odsetek abstynentów 5,5%.

Wśród mężczyzn najwięcej piją robotnicy rolni: 43,8% pijących ponad 11 litrów czystego alkoholu. Między pozostałymi grupami zawodowymi mężczyzn nie ma pod tym względem wyraźnych różnic, podobnie jak i pomiędzy grupami zawodowymi kobiet. Zarysowuje się tylko nieco mniejsze spożycie napojów alkoholowych wśród najliczniejszej grupy rolników pracujących indywidualnie.

Można przypuszczać, że sam fakt pracy zawodowej lub pozostawanie bez pracy wiąże się ze spożyciem alkoholu pośrednio poprzez ilość pieniędzy posiadanych do dyspozycji. Wyłamują się z tego ze zrozumiałych względów jedynie nałogowi alkoholicy, którzy w mieście często pozostają bez pracy i pieniędzy, a mimo to piją dużo. Istotnym natomiast jest podział na pracowników fizycznych i umysłowych. Wskazują na to wyniki obu ankiet szczególnie w mieście, gdzie dwie najliczniejsze grupy badanych mężczyzn różnią się wyraźnie ilością spożywanego alkoholu. Pracownicy fizyczni piją o około 30% więcej alkoholu niż pracownicy umysłowi, podobnie jest na wsi. Różnice te wydają się być niezależne od sytuacji ekonomicznej, gdyż przeciętna zarobki pracowników fizycznych są mniejsze od zarobków pracowników umysłowych.

Różnice te wreszcie nie wydają się być bezpośrednio związane z wysiłkiem i warunkami wykonywanej pracy, gdyż na wsi pracownik umysłowy wypija więcej alkoholu niż rolnik gospodarujący indywidualnie, pracujący przeważnie fizycznie. Należy więc uważać, że obyczaj kształtujący w mieście wielkość spożycia alkoholu przez robotników i pracowników umysłowych jest niezależny od wyżej omówionych czynników.

Wśród kobiet pracujących fizycznie i umysłowo nie obserwujemy analogicznych różnic obyczajowych.

Zamożność

W mieście dane ankiety pozwoliły na ustalenie bezpośrednie zależności pomiędzy przeciętnym dochodem miesięcznym całej rodziny a spożyciem alkoholu przez osobę ankietowaną.

W tablicy 15 możemy wyodrębnić grupę osób z rodzin o najmniejszych zarobkach. Wśród mężczyzn w grupie tej jest dość znaczny odsetek osób pijących 11 i więcej litrów czystego alkoholu, równocześnie duża liczba abstynentów i osób pijących bardzo umiarkowanie. Począwszy od następnego poziomu wzrostu zarobków idzie równoległe ze zwiększeniem spożycia alkoholu i wzrostem procentu mężczyzn pijących intensywnie. Przy najwyższych zarobkach pojawia się równocześnie nieco większy odsetek abstynentów. W poprzednim badaniu zależność powyższa kształtowała się analogicznie.

Wśród kobiet zależność spożycia alkoholu od dochodów jest jeszcze wyraźniejsza z tym, że w miarę wzrostu dochodów liczba abstynentek spada z 20% do 0, natomiast odsetek pijących intensywnie rośnie do poziomu dochodów 2000 zł. miesięcznie na rodzinę. W grupie kobiet o najwyższych dochodach brak jest abstynentek i osób pijących bardzo intensywnie, natomiast stosunkowo najliczniej reprezentowane są osoby pijące w granicach 2 - 11 litrów czystego alkoholu rocznie.

W poprzednim badaniu zależność spożycia alkoholu od poziomu dochodów wśród kobiet nie była rozpatrywana.

Na wsi symptomem zamożności może być obszar gospodarstwa. Cecha ta, wśród mężczyzn wyraźnie wiąże się z wielkością spożycia napojów alkoholowych wg danych ankiety z października 1962 r. Według danych ankiety z lutego - marca 1961 r. obraz był nieco inny. Najmniej osób pijących intensywnie rejestrowano wówczas wśród mieszkańców gospodarstw średnich tj. 5-10 hektarowych, co tłumaczyliśmy wówczas wysokością dochodów grup krańcowych, źródłem dodatkowych dochodów posiadaczy mniejszych gospodarstw - jest praca poza rolnictwem, natomiast osoby w większych gospodarstwach mają większe dochody z produktów rolnych niż rolnicy w gospodarstwach średnich.

W okresie ostatniej ankiety przeprowadzonej po zbiorach dochody ze sprzedaży artykułów rolnych przeważały nad innymi rodzajami dochodów i uzależniały spożycie napojów alkoholowych wyłącznie od wielkości gospodarstw..

Wśród kobiet zależność spożycia napojów alkoholowych od wielkości gospodarstw nie jest wyraźna.

Charakterystyka miejsc zamieszkania

Pod względem wielkości spożycia alkoholu w zależności od wielkości miasta, okazuje się, że najczęściej piją mężczyźni w małych miasteczkach do 10 tys. mieszkańców. Wiąże się to przypuszczalnie z podobieństwem obyczajów oraz zależnością tych miasteczek od życia gospodarczego wsi, gdzie jesienią spożywa się więcej alkoholu niż w mieście.

Na drugim miejscu pod względem wielkości spożycia stoją duże miasta powyżej 100 tys. mieszkańców. W średnich miastach 10 - 100 tys. mieszkańców pije się najmniej. Wiąże się to przypuszczalnie z mniejszą zamożnością mieszkańców tych miast.

Wsie podzielono w zależności od odległości do najbliższego miasta. Spożycie we wsiach podmiejskich jest większe. Największe spożycie napojów alkoholowych zarejestrowano we wsiach oddalonych 16 i więcej kilometrów od miasta. Zależność tą zarejestrowano zarówno wśród mężczyzn jak i wśród kobiet.

Wreszcie wyodrębniono wsie posiadające gospodę od wsi, które jej nie posiadają.

Obecność gospody zwiększa odsetek mężczyzn pijących ponad 11 litrów czystego alkoholu rocznie, z 36,3% we wsiach nie posiadających gospody do 39,1%, we wsiach posiadających gospodę i odpowiednio zmniejsza odsetek abstynentów z 4,5 do 3,3%. Analogicznie odsetek kobiet pijących ponad 6 litrów czystego alkoholu rocznie rośnie z 8,8% do 11,6% a odsetek abstyntenek spada z 18,5% do 16,5%.

Wpływ gospody na zwiększenie poziomu spożycia alkoholu na wsi można szacować na około 10% w stosunku do przeciętnego spożycia mieszkańców wsi nie posiadających gospody. Zwiększenie spożycia alkoholu we wsiach posiadających gospody może się również wiązać z faktem, że są to przeważnie większe posiadające spółdzielnie oraz punkty skupu i inne zakłady pracy zwiększające zarobki ludności.

Ogólnie należy podkreślić pewien wzrost spożycia alkoholu w sytuacjach, które można by nazwać „stykiem miasta ze wsią”. Wskazuje na to większe spożycie alkoholu wśród mieszkańców wsi położonych blisko miasta oraz w najmniejszych miastach żyjących życiem wsi. Wysokie jest również spożycie alkoholu wśród robotników miejskich bez wykształcenia podstawowego, którzy w znacznej części napływają ze wsi. Zwiększone jest też spożycie alkoholu przez ludność wiejską pracującą poza rolnictwem. Zauważono wreszcie wzmożone spożycie alkoholu przez ludność wiejską w okresie jesiennych dostaw artykułów rolnych do miasta. Związek wsi z miastem realizuje się więc niestety przy dużym udziale wódki, co potwierdza zasadę pewnego rozluźnienia obyczajów w miejscu lub w okresie zetknięcia i przenikania się różnych środowisk kulturalno-obyczajowych.

CHARAKTERYSTYKA OSÓB PIJĄCYCH CZĘSTO ORAZ PIJĄCYCH DUŻE ILOŚCI ALKOHOLU JEDNORAZOWO

Do kategorii pijących często zaliczono osoby spożywające wódkę częściej niż raz na tydzień. Spożycie częstsze niż raz na tydzień może świadczyć o wytworzeniu "głodu" alkoholowego, który staje się niezależny od obyczajów związanych z pracą i odpoczynkiem. Może to być związane z romańskim zwyczajem picia przy codziennym posiłku rodzinnym - lub z przynależnością do pewnej grupy szukających okazji do częstego wypicia, wreszcie z nałogiem zmuszającym do picia niezależnie od okoliczności.

Jako granicę "dużej ilości" wódki lub wina wypitej jednorazowo przyjęto 20 cl wódki i 60 cl wina^{1/}, to jest ilość po wypiciu której przeciętny dorosły mężczyzna zawsze znajduje się w stanie nietrzeźwym mając we krwi ponad 0,5% alkoholu. Granica ta uznana jest przez polskie ustawodawstwo na stan nietrzeźwości, to jest stan, przy którym karany jest kierowca lub inny pracownik podejmujący czynności; których spełnianie w takim stanie może narazić na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia albo mienia.

W tabelach 19¹20 podano charakterystykę społeczną mieszkańców miast i wsi pijących wódkę częściej niż raz na tydzień. Przeciętnie jest ich wśród mężczyzn w mieście 24,6%, na wsi 2,7% a wśród kobiet odpowiednio 7,4% i 7,5%.

W tabelach 21 i 22 podano charakterystykę społeczną mieszkańców miast i wsi pijących jednorazowo taką ilość wódki lub wina, która powoduje stan nietrzeźwości, czyli przekroczenie tak zwanego progu nietrzeźwości.

1/ 1 cl - jeden centylitr - 10 cm³.

Przeciętnie wśród mężczyzn w mieście 51% przypadków spożycia wódki zanotowanych przez ankietę wiązało się z przekroczeniem progu nietrzeźwości, na wsi zaś aż 57,5%. Wino znacznie rzadziej prowadzi do stanu nietrzeźwości - 11,5% przypadków w mieście i 23,8% na wsi.

Spożycie alkoholu przez kobiety w mieście i na wsi powoduje stan nietrzeźwości w około 10% przypadków spożycia wódki i około 3% przypadków spożycia wina.

Badaną grupę osób określono jako: ~~skłonna~~ do "upijania się" wówczas, gdy odsetek pijących częściej niż raz na tydzień w porównaniu z odsetkiem przeciętnym dla całej zbiorowości jest proporcjonalnie mniejszy, niż ^{walny} ~~porówny~~ odsetek osób przekraczających próg nietrzeźwości!

Odwrotnie zaś określono grupę jako "skłonna" do częstego picia alkoholu, wówczas gdy dany poziom spożycia alkoholu był osiąganym przez proporcjonalnie większy odsetek osób pijących częściej niż raz na tydzień, niż osób przekraczających próg nietrzeźwości.

Wiek

Osobnicy najmłodsi wśród badanych - w wieku 18 - 20 lat najłatwiej przekraczają próg nietrzeźwości. Należy więc ich scharakteryzować jako "skłonnych do upijania się".

Mężczyźni w tym wieku w mieście w połowie zanotowanych przypadków spożycia wódki, wypijali ponad 20 cl a w niespełna 10% przypadków spożycia wina wypili, ponad 60 cl - to jest ilości wystarczające do przekroczenia progu nietrzeźwości. Odsetek osobników przekraczających próg nietrzeźwości jest więc wśród mężczyzn w mieście w najniższej grupie wieku, równy odsetkowi przekraczających próg nietrzeźwości wśród wszystkich badanych: 51% pijących wódkę i 11,5% pijących wina wśród ogółu badanych przekracza próg nietrzeźwości.

Najmłodszy badani mężczyźni na wsi piją wódkę przekraczając próg nietrzeźwości w 58,8% przypadków a wszyscy badani przekraczają go w 57,7% przypadków. Analogicznie odsetki przy picciu wina wynoszą 23,5% oraz 23,8%.

Najmłodsze badane kobiety, zarówno na wsi jak i w mieście, pijąc wódkę i wino przekraczają próg nietrzeźwości znacznie częściej, niż to przeciętnie zaobserwowano wśród wszystkich badanych kobiet.

W przeciwieństwie do stosunkowo dużego odsetka osób przekraczających próg nietrzeźwości stwierdzono, że wśród najmłodszych badanych osobników, odsetek osób pijących częściej niż raz na tydzień jest na ogół znacznie mniejszy od przeciętnego odsetka zanotowanego wśród wszystkich badanych. Wyjątek stanowią 18 - 20-letnie kobiety w mieście, wśród których odsetek osób pijących częściej niż raz na tydzień jest większy niż przeciętny.

Wśród starszych roczników rozkład częstości lub ilości wypijanej jednorazowo jest podobny do analogicznego rozkładu w całej populacji ankietowanej. Wśród mężczyzn wyraźny spadek częstotliwości i zanikanie obyczajów upijania się obserwujemy dopiero od 60-go roku życia.

Obyczaj picia alkoholu zakorzenia się wśród młodzieży przed 18 rokiem życia. Obserwacje dotyczące częstości i ilości wypijanego jednorazowo alkoholu, wskazują, że młodzież pije wódkę nieco rzadziej niż dorośli, jednak szczególnie rozpowszechniony jest wśród niej obyczaj wypijania tak dużej ilości wódki lub wina jednorazowo, że powoduje to często stan nietrzeźwości. Można więc młodzież określić jako skłoną do upijania się.

Stan cywilny

W mieście należy określić jako skłonne do upijania się te osoby, których związek małżeński rozpadł się /owdowienie, separacja, rozwód/.

Odsetek osób pijących częściej niż raz na tydzień jest w tej grupie znacznie mniejszy, niż wśród osób pozostających w związku małżeńskim i wśród osób wolnych. Zwłaszcza wśród mężczyzn, których małżeństwo rozpadło się, odsetek osób pijących często jest trzykrotnie niższy od przeciętnego.

W przeciwieństwie do częstotliwości picia ilości alkoholu wypijane jednorazowo wśród osób omawianej grupy powodują przekroczenie progu nietrzeźwości znacznie częściej niż w pozostałych grupach.

Na wsi podobną skłonność do upijania się wykazują osoby wolne.

Omówione odchylenia w mieście tłumaczyć można znaczną ilością rozwodów, większą w mieście niż na wsi. Osoby, które zawarły związek małżeński, na ogół zmniejszają zakres swoich stosunków towarzyskich, mają więc mniej okazji do picia. Równocześnie jednak, jeżeli już piją, to znacznie częściej przekraczają próg nietrzeźwości. Wśród kobiet, które przestały żyć w związku małżeńskim wielkość omawianych odchylen jest mniejsza, niż wśród mężczyzn, wiąże się to prawdopodobnie ze znacznie większą liczbą wdów niż wdowców.

Na wsi omawiane odchylenia w grupie osób żyjących poza związkiem małżeńskim nie występują, ponieważ rozwody są tam rzadkie. Młodzież wiejska przed małżeństwem, podobnie jak mężczyźni rozwiedzeni w mieście, jest skłonna do upijania się. Pija ona więcej alkoholu od młodzieży miejskiej, a ponadto różni się od niej znacznie mniejszym odsetkiem osób uczących się. Młodzieży wiejskiej brak jest tych hamulców, które stwarza współmałżonek na wsi a wykształcenie w mieście.

Wykształcenie

Wśród mężczyzn wyższy poziom wykształcenia wiąże się na ogół ze "skłonnością do częstego picia alkoholu" przy stosunkowo mniejszej ilości alkoholu wypijanej jednorazowo. Wśród kobiet zależność ta nie występuje.

Praca zawodowa

Pracownicy umysłowi w mieście mają "skłonność do częstego picia alkoholu", co koreluje się również z ich wykształceniem. Na wsi zależność ta nie występuje, a rodzaj wykonywanej pracy wpływa podobnie na częstość jak i na ilość alkoholu wypijaną jednorazowo.

W mieście "skłonność do upijania się", wykazują te osoby, które odpowiedziały, że nie lubią swej pracy zawodowej, a w jeszcze większym stopniu osoby, którym trudno było odpowiedzieć czy ją lubią czy też nie.

OBYCZAJE TOWARZYSZĄCE PICIU ALKOHOLU

Tablice 19,20,21 i 22 podają zależność pomiędzy rodzajem jedzenia i picia konsumowanego przy okazji picia wódki w lokalach gastronomicznych, oraz określają jakie okazje i towarzystwo są spotykane najczęściej przy spożyciu nadmiernej ilości alkoholu jednorazowo.

W mieście wśród mężczyzn, spożycie wódki częstsze niż raz na tydzień w 51,2% przypadków, oraz w ilości powodującej przekroczenie stanu nietrzeźwości w 49,6% przypadków, wiąże się z obyczajem picia wódki "pod piwo". Odsetek mężczyzn, którzy podali, że pili w ten sposób wódkę w lokalu gastronomicznym łącznie z gorącym daniem jest już znacznie mniejszy, odpowiednio 43,9% oraz 39,8%. Wśród kobiet zależność ta nie występuje, te z nich, które piją często i dużo jednorazowo, zarówno w mieście jak i na wsi podały, że piły ostatni raz wódkę w lokalu gastronomicznym łącznie z daniem gorącym.

Mężczyźni na wsi pijący częściej niż raz na tydzień łączyli ostatnie spożycie wódki w lokalu gastronomicznym w 42,0% przypadków z zimną zakąską i 39,3% z piwem, natomiast wypijający 20 cl wódki jednorazowo, łączyli to ze spożyciem dania gorącego w 43,8% przypadków oraz z piwem w 41,8% przypadków.

Należy uważać, że picie wódki z piwem w lokalu^{ch} gastronomicznych jest formą konsumpcji stosunkowo najbardziej rozpowszechnioną. Podnosi ona niewątpliwie znacznie ilość osób przekraczających próg nietrzeźwości, ponieważ pewna ilość osób pijących poniżej 20 cl wódki jednorazowo, dopełnia piwem taką ilość czystego alkoholu, że powoduje to przekroczenie progu nietrzeźwości.

Ważnym jest również fakt, że duży odsetek osób pije wódkę w lokalu gastronomicznym bez jedzenia w postaci dania gorącego z mięsem lub w postaci zimnej zakąski. Wiąże się to z wprowadzeniem przepisów specjalnych nakazujących sprzedaż wódki łącznie z posiłkami w zakładach gastronomicznych.

Przepisy takie były stosowane i w Szwecji i wprowadzone zostały na niektórych terenach w Polsce.

Mężczyźni w mieście przekraczają próg nietrzeźwości przy okazji wypłat, lub premii w 73,5% przypadków razem z kolegami z pracy w 60,9%, w towarzystwie niezbyt licznym w 55,4%. Uroczystości rodzinne: chrzciny, wesele, towarzystwo znajomych spoza pracy jest znacznie rzadziej okazją do upicia się.

Kobiety w mieście, jako najczęstszą okazję do wypicia nadmiernej ilości wódki, wymieniają wypłatę, zarobki lub premie w 28,6%.

Mężczyźni na wsi piją nadmiernie w podobnych okolicznościach jak w mieście przede wszystkim po otrzymaniu gotówki z tytułu wypłaty /76,2%/, zarobku /66,6%/, sprzedaży artykułów rolnych 64,6%. Dość znaczną liczbę przypadków przekroczenia progu nietrzeźwości określają oni jako bez okazji /66,1%.

Wbrew dość rozpowszechnionemu mniemaniu uroczystości rodzinne: wesela, chrzciny, imieniny są takimi okazjami do spożycia wódki, w trakcie których upicie się występuje na wsi stosunkowo rzadziej, podobnie jest w mieście. Prawidłowość ta dotyczy nie tylko mężczyzn, ale i w pewnym stopniu kobiet. Najczęstsze wypadki przekroczenia progu nietrzeźwości wiążą się wśród kobiet z faktem uzyskania pieniędzy. Na wsi przekroczenie progu nietrzeźwości, podobnie jak w mieście, następuje najczęściej w gronie 1-4 osób. Liczniejsze zgromadzenia mniej sprzyjają pijaństwu.

WNIOSKI

1. Przeprowadzone badania pozwoliły na uzyskanie wyników zgodnych w określeniu poziomu spożycia napojów alkoholowych w populacji generalnej i w populacji próbnej w granicach błędu nie przekraczającego 4%, co świadczy o bardzo dużej reprezentatywności wyników.
2. Spożycie wina domowego zostało po raz pierwszy zarejestrowane statystycznie. Szacuje się je na około 40% wina produkowanego przez cały przemysł. Fakt ten zmienia ^{całość} poważnie dotychczasową statystykę spożycia alkoholu. Wino domowe jest napojem alkoholowym, co do którego nie stwierdzono związku między wielkością jego spożycia a wielkością spożycia wódki lub wina.
3. Duża koncentracja spożycia napojów alkoholowych powoduje, że 7 - 12% osób spożywa połowę alkoholu zakupowanego na rynku. Polityka cen oparta o ogólne prawo podaży i popytu nie wystarcza jako narzędzie regulowania wielkości popytu i podaży wśród ogółu konsumentów. Zmiany cen wpływają na wielkość konsumpcji, większości przeciętnych konsumentów alkoholu, nie wpływają natomiast na wielkość konsumpcji chylącej się ku nałogowi: mniejszości, ~~wyłączającej~~ ^{wyłączającej} znaczną część alkoholu znajdującego się na rynku. Hipoteza ta wysunięta po przeprowadzeniu pierwszej ankiety ogólnopolskiej w lutym - marcu 1961 r. znalazła potwierdzenie w obecnych badaniach. Zespół warunków gospodarczych i obyczajowych, różniących okres w jakim przeprowadzono pierwszą i obecną ankietę wpłynął na znaczny wzrost spożycia napojów alkoholowych zanotowany w trakcie realizacji drugiej ankiety. Wzrost spożycia polegał przede wszystkim na zwiększeniu tego spożycia wśród większości społeczeństwa a więc nie dotyczył nałogowych alkoholików. Świadczy o tym:
- ogólny spadek koncentracji spożycia,

- znacznie większy spadek tej koncentracji na wsi niż w mieście, co wiąże się z większym wzrostem spożycia na wsi niż w mieście,
- wreszcie zwiększenie przeciętnej częstotliwości picia z rówieśnikami z równoczesnym zmniejszeniem ilości wypijanej jednorazowo.

Wynika z tego, że regulowanie wielkości spożycia i cała polityka społeczna związana z zagadnieniami alkoholu musi posługiwać się innymi sposobami w stosunku do alkoholików, a innymi w stosunku do reszty obywateli. Nałogowy alkoholizm jest przede wszystkim zagadnieniem lekarskim i wyniki naszych badań nie wnoszą wiele nowych elementów pomagających rozwiązać ten problem.

4. Stwierdzono wyraźną zbieżność w spożyciu poszczególnych napojów alkoholowych. Osobnicy spożywający dużo wódki piją równocześnie dużo wina lub piwa. Stwierdzono również, że picie wódki w lokalu gastronomicznym stosunkowo najczęściej towarzyszy picie piwa.
5. Stwierdzono, że duży wpływ na wielkość spożycia alkoholu ma kalendarz kościelny. Żadna z ankiet nie objęła bezpośrednio okresu świąt kościelnych kiedy spożycie wyraźnie rośnie. Natomiast porównanie odpowiedzi na obie ankiety uwydatniło hamujący wpływ postu. Wpływ ten jest wyraźniejszy, w przypadku spożycia alkoholu przez kobiety, niż przez mężczyzn i większy na wsi niż w mieście, co potwierdza ogólnie znane prawidłowości w natężeniu religijności ludności w Polsce. Natomiast wbrew oczekiwaniom uroczystości o podłożu religijnym takie jak: chrzciny i wesela nie wiążą się z zbyt częstym przekroczeniem progu nietrzeźwości. "Oblewanie" różnych zarobków pieniężnych częściej powoduje przekroczenie progu nietrzeźwości, niż wesela, nawet wiejskie.

6. Ankieta obecna objęła młodzież od lat 18 do 20. Spożycie alkoholu przez tą młodzież szczególnie na wsi jest bardziej intensywne niż przez osoby starsze. W mieście najbardziej intensywne picie najpowszechniejsze jest wśród osobników starszych o parę lat. Dane te wskazują, że początków dużego spożycia alkoholu należy szukać wśród osób przed 18 rokiem życia, szczególnie na wsi. Ponadto charakterystycznym jest, że młodzież badana w znacznie większym stopniu przyzwyczajona jest do picia dużej ilości wódki jednorazowo, niż do picia wódki częściej niż raz na tydzień.
7. Wykształcenie jest czynnikiem, który niewiele wpływa na wielkość spożycia i to raczej pośrednio poprzez wysokość zarobków itp. Jedynie wyraźnie, w grupie mężczyzn w mieście wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia zaznacza się tendencja do zwiększania częstości picia alkoholu kosztem ilości wypijanej jednorazowo.
8. W mieście robotnicy, szczególnie kwalifikowani, piją więcej niż pracownicy umysłowi. Nie oznacza to jednak, że piją oni znacznie częściej, raczej piją oni więcej jednorazowo.
Na wsi najwięcej piją robotnicy rolni, następnie pracownicy umysłowi, a najmniej gospodarze indywidualni. Praca zawodowa wyraźnie wpływa na wzrost spożycia alkoholu przez kobiety.
9. Spośród czynników ekonomicznych największe znaczenie dla wielkości spożycia alkoholu mają dochody pieniężne ludności.
Czynnik ten gra dużą rolę w mieście, wpływając na elastyczność dochodową spożycia napojów alkoholowych ogółem. Dochody pieniężne mają jeszcze większy wpływ na wielkość spożycia na wsi. Wskazuje na to zależność wielkości spożycia napojów alkoholowych od wielkości

- gospodarstwa - w okresie jesiennym po zbiorach - oraz prawie zupełny brak tej zależności w okresie przedwiośnia. Również znacznie większe od przeciętnego, jest spożycie alkoholu przez osoby pracujące poza gospodarstwami rolnymi i posiadające z tego tytułu stałe dochody pieniężne; wreszcie uzależnienie spożywanej, jednorazowo ilości alkoholu od: wypłaty sprzedaży artykułów rolnych, niespodziewanego zarobku lub załatwiania spraw w mieście.
10. Wysokie spożycie alkoholu odnotowuje się w wielu sytuacjach, które można określić jako zetknięcie miasta ze wsią: dużo piją osoby mieszkające na wsi, a pracujące poza rolnictwem, osoby mieszkające we wsiach położonych blisko miasta, wszyscy mieszkańcy wsi w okresie jesiennej sprzedaży zbiorów, osoby ze średnim wykształceniem na wsi, wreszcie robotnicy i osoby nie posiadające ukończonego wykształcenia podstawowego w mieście, które często pochodzą ze wsi.
- Bardzo wysokie spożycie alkoholu notuje się również we wsiach najbardziej odległych od miasta, co może się wiązać z brakiem rozwoju kulturalnego oraz z produkcją bimbrowa.
11. W zakresie organizacji handlu ankieta pozwoliła uchwycić wpływ gospody na wielkość spożycia alkoholu na wsi. Można szacować, że gospoda podnosi we wsi spożycie alkoholu w granicach do 10%. W tych granicach zwiększa się liczba pijących intensywnie mężczyzn, mniejsza zaś liczba abstynentów.
12. Przekroczenie progu nietrzeźwości - najbardziej chyba ujemna cecha alkoholizmu w Polsce - jest bardzo rozpowszechniona już wśród młodzieży 18 -20-letniej szczególnie na wsi. Dotyka ona też w większym stopniu robotników niż pracowników umysłowych. Szczególnie łatwo ulegają jej

mężczyźni w mieście po rozbitciu związku małżeńskiego. Czynnikiem hamującym nadmierne jednorazowe spożycie alkoholu wśród mężczyzn w mieście jest wykształcenie. Typową okazją dla przekroczenia progu nietrzeźwości jest uzyskanie pieniędzy z tytułu otrzymania zarobków lub sprzedaży, oraz towarzystwo kolegów z pracy lub znajomych.

Obecność rodziny wpływa hamująco na ilość wypijaną jednorazowo, nawet przy takich okazjach jak: wesela, chrziny czy imieniny. Przekraczanie progu nietrzeźwości jest w tych przypadkach rzadsza niż po uzyskaniu pieniędzy i w gronie kolegów.

13. Przekraczanie progu nietrzeźwości w wyniku spożycia wina jest blisko pięciokrotnie rzadsze, niż w wyniku spożycia wódki. Zastępowanie wódki przez wino niskoprocentowe może więc dać dodatnie efekty społeczne, ale pod warunkiem, że nie zwiększy się ogólny poziom spożycia napojów alkoholowych łącznie w postaci wódki, wina i piwa.

Tablica 1. Osoby w wieku 20 i więcej lat, pozostające w związku małżeńskim /dane w %/

Miejsce zamieszkania	P ł e ć	wg.ankiety z października 1962 r.	wg. spisu ludności w Polsce z grudnia 1960 r.
Miasto	m	75	83
	k	68	65
Wieś	m	79	80
	k	70	70

Tablica 2. Wykształcenie osób w wieku 16 i więcej lat według ankiety i spisu w odsetkach ogółem.

Wykształcenie	Mężczyźni			Kobiety		
	wg.ankiety	wg.spisu	różnica	wg.ank.	wg.spisu	różnica
Podstawowe nieukończ.	22	29	-7	27	40	-13
" ukończone	41	39	+3	34	31	+ 3
średnie nieukończ. i zawodowe ukończone	15	6	+9	15	6	+ 9
wyższe nieukończ.	14	14	0	17	13	+ 4
" ukończone	4	1	+3	5	1	+ 4
" ukończone	4	3	+1	2	1	+ 1
brak danych i inne	0	8		0	8	

Tablica 3. Spożycie napojów alkoholowych w ciągu roku wg danych ankiety w porównaniu ze sprzedażą na zaopatrzenie ludności

Napoje alkoholowe	Spożycie napojów alkoholowych przez osoby w wieku 18 i więcej lat		Sprzedaż na zaopatrzenie ludności wg danych handlu z października 1960 r.	Spożycie w odsetkach sprzedaży
	na osobę w litrach	w przeliczeniu na całą ludność	w tysiącach litrów	/3/ 100
	1.	2.	3.	4.
Wódka	r	4,39	82.845	79.883
	m	6,84	59,996	
	k	2,26	22.849	
Miasto	r	3,90	37.032	103,7
	m	5,93	25.754	
	k	2,19	11.278	
Wieś	r	4,88	45.813	
	m	7,74	34.242	
	k	2,33	11.571	
<u>Wino kupne</u>	r	10,70	186.705	148.395
	m	17,12	150.066	
	k		36.639	
Miasto	r	7,34	69.710	/185.000/
	m	11,96	51.942	
	k	3,45	17.768	
Wieś	r		116.995	/101/
	m	22,18	98.124	
	k	3,80	18.871	
<u>Wino domowe</u>	r	4,05	76.520	
	m	3,03	26.538	
	k	5,79	49.982	
Miasto	r	5,37	50.979	
	m	3,90	16.938	
	k	6,61	34.041	
Wieś	r	2,72	25.541	
	m	2,17	9.600	
	k	3,21	15.941	

Oznaczenia: r - średnia dla danej klasy
 m - mężczyźni
 k - kobiety

dc.tabl.3

1.		2.	3.	4.	5.
<u>Wino ogółem</u>	r	14,75	272.520		
	m	20,14	176,604		
	k	10,07	101.916		
Miasto	r	12,71	120.689		
	m	15,86	68.880		
	k	10,06	51.809		
Wieś	r	16,81	157.831		
	m	24,35	107.724		
	k	10,09	50.107		
<hr/>					
<u>Piwo mocne</u>	r		79.965	6.194	
	m		75.818		
	k		4.147		
Miasto	r		45.280		
	m	9,94	43.169		
	k	0,41	2.111		
Wieś	r		34.685		
	m	7,38	32.649		
	k	0,41	2.036		
<hr/>					
<u>Piwo średnie</u>	r		260.989	494.754	
	m		237.351		
	k		23.638		
Miasto	r		129.514		
	m	27,26	118.390		
	k	2,16	11.124		
Wieś	r		131.475		
	m	26,89	118.961		
	k	2,52	12.514		
<hr/>					
<u>Piwo lekkie</u>	r		201.190	88.665	
	m		177.687		
	k		23.503		
Miasto	r		73.162		
	m	14,51	63.017		
	k	1,97	10.145		
Wieś	r		128.028		
	m	25,92	114.670		
	k	2,69	13.58		

dc.tabl.3

1.		2.	3.	4.	5.
Piwo słodowe	r		33.639	10.447	
	m		11.630		
	k		22.009		
Miasto	r		12.204		
	m	1,15	4.994		
	k	1,40	7.210		
Wieś	r		21.435		
	m	1,50	6.636		
	k	2,98	14.799		
<u>Piwo ogółem</u>					
	r	30,54	576.814	600.060	96,1
	m	57,40	503.566		
	k	7,24	73.248		
Miasto	r	27,55	261.588		
	m	53,20	231.048		
	k	5,93	30.540		
Wieś	r	33,57	315.226		
	m	61,60	272.518		
	k	8,60	42.708		

Tablica 4. Struktura zaopatrzenia rynku w piwo różnej mocy

Gatunki piwa	wg.ankiety	wg.sprzedaży	Różnica
mocne	13,8	1,1	+ 12,7
pełne	45,3	82,5	- 37,3
lekke	34,9	14,7	+ 20,2
słodowe	5,9	1,7	+ 4,2

x/ Sprzedaż wina podane wg danych całorocznych: produkcja 138 mln.l
import 10 mln.l

Tabl.5. Spożycie napojów alkoholowych w ciągu roku na osobę wg danych ankiety

Napoje alkoholowe	Płeć	Osoby badane pijące	Spożycie roczne litrów			
			Ogółem	na 1 osobę badaną	na 1 osobę pijącą	na 1 osobę w przeliczeniu na 100% alkoh.
<u>Wódka</u>						
Miasto	m	571	9896	14,83	17,33	5,93
	k	354	1939	2,92	5,48	1,17
Wieś	m	649	12567	17,17	19,36	7,74
	k	386	2250	3,02	5,83	1,23
<u>Wino kupne</u>						
Miasto	m	398	7978	11,96	20,05	
	k	346	2292	3,45	6,62	
Wieś	m	484	16232	22,18	33,54	
	k	322	2834	3,80	8,80	
<u>Wino domowe</u>						
Miasto	m	246	2604	3,90	10,58	
	k	331	4837	2,17	4,35	
Wieś	m	278	1440	1,97	5,18	
	k	335	2389	3,21	7,13	
<u>Piwo</u>						
Miasto	-		38449	28,87		
	m		35500	53,20		
	k		3949	5,93		
Wieś	-		51538	34,92		
	m		45137	61,60		
	k		6401	8,60		

Tablica 6. Spożycie napojów alkoholowych na osobę w mieście i na wsi w ciągu roku

Rodzaj napoju	Jedn miary	październik 1962		Luty -marzec 1961	
		Miasto	Wieś	Wskaźnik	
				/wieś	/miasto/
Wódka	litrów 100% alk.	3,52	4,00	114	95
Wino	litrów	11,79	15,51	132	96
w tym kupne	"	6,21	12,92	208	-
domowe	"	5,58	2,59	46	-
Piwo	"	28,87	34,92	121	85

Tablica 7. Spożycie napojów alkoholowych przez mężczyznę i przez kobietę w ciągu roku

Rodzaj napoju	Jedn. miary	październik 1962		luty - marzec 1961	
		Mężczyzna	Kobieta	/mężczyzna/	/kobieta/
Wódka	litrów 100%	6,42	1,19	5,4	5,7
Wino	litrów	20,19	8,75	2,3	2,6
w tym kupne	"	17,30	3,63	4,7	
domowe	"	2,98	5,12	0,6	
Piwo	"	57,64	7,34	7,9	9,6

Tablica 8. Spożycie napojów alkoholowych przez mężczyznę i kobietę w mieście i na wsi

Rodzaj napoju	Wskaźnik /mężczyzna/		/Kobieta/	
	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś
	październik 1962		luty-marzec 1961	
Wódka	5,1	5,7	4,7	7,0
Wino	2,8	3,4	2,1	3,3
Piwo	10,0	7,2	10,7	8,5

Tablica 9. Podział osób badanych według łącznej ilości napojów alkoholowych spożywanych w ciągu roku

Grupy	Ogółem %	Liczba osób w odsetkach		Wypita ilość alkoholu		
		w tym mieszkańcy		ogółem	w tym mieszkańcy	
		miasta	wsi		miasta	wsi
Badani	100	47,1	52,9	100	44,4	55,6
nie pijący	9,7	4,0	5,7			
Pijący litrów do 2	38,7	19,7	19,0	6,9	3,5	3,4
2,1-4	19,2	9,3	9,9	13,4	6,3	7,1
4,1-8	7,5	3,4	4,1	10,3	4,7	5,6
8,1-11	3,5	1,7	1,8	6,5	3,2	3,3
11,1-18	9,9	4,4	5,5	20,7	9,2	11,5
18,1	9,9	4,1	5,8	42,2	17,5	24,7
b.d.	1,6	0,5	1,1			

Tablica 10. Osoby spożywające w badanej zbiorowości połowę ogólnej ilości napojów alkohol.

Rodzaj napoju	Ogółem	Osoby wypijające połowę alkoholu w odsetkach osób badanych			
		w mieście		na wsi	
		mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet
Wg ankiety z października 1963 r.					
Napoje alkoholowe razem w przeliczeniu na alkohol 100°	12,0	13,4		12,8	
Wódka	6,02	9,61	2,60	10,57	2,74
Wino kupne	3,45	3,85	3,14	6,54	1,41
domowe	2,10	2,24	2,82	1,96	5,77
Piwo	11,4	17,5	3,1	20,3	4,7
Wg.ankiety z lutego - marca 1961 r.					
Napoje alkoholowe w przeliczeniu na alkohol 100°	7,3				
Wódka		7,3	3,4	7,0	1,4
Wino		3,2	3,0	4,0	2,2
Piwo		9,3	2,2	8,4	2,1

Tablica 11. Współzależność
w spożyciu poszczególnych
par napojów alkoholowych

Napoje	Grupa badanych	chi - kwadrat		Liczba obserwacji
		empiryczny	teoretyczny alfa 0,01	
Wódka -wino kupne	Miasto m	77,7	26,2	633
	k	114,3	21,7	617
	Wieś m	128	26,2	686
	k	61	26,2	704
Wódka -wino domowe	Miasto m	9,3	21,7	628
	k	20,4	21,7	614
	Wieś m	16	26,2	688
	k	13,5	20,1	696
Wódka - piwo pełne	Miasto m	72,0	26,2	610
	Wieś m	61	21,7	662
Wódka - piwo jasne	Miasto m			
	Wieś m	153,4	21,7	661
Wino kupne-piwo jasne	Miasto m	23,5	21,7	605
	Wieś m	111,9	21,7	650
	Miasto m	46,0	21,7	605
Wino kupne-piwo pełne	Miasto m			
	Wieś m	135,6	21,7	655

Tablica 12. Abstynenci
wśród osób badanych.

Grupa badanych	Liczba osób, które nie piją w odsetkach ogólnej liczby osób w poszczególnych grupach	Liczba osób, które nie piją w odsetkach ogólnej liczby osób w poszczególnych grupach					
		żadnych napojów alkoholowych	Wina			Piwa	
			wódki	kupnego	domowego	pełnego	jasnego
Polska	9,7	29,9	41,6	53,9	66,2	62,9	
Miasto	8,5	29,7	40,7	52,8	67,6	68,5	
m	3,0	14,5	37,6	59,2	47,1	52,7	
k	14,0	45,0	43,8	46,2	88,3	84,5	
Wieś	10,8	30,1	42,6	55,1	65,0	57,8	
m	4,1	11,4	30,6	58,6	42,7	37,0	
k	17,7	48,5	54,0	51,6	86,8	78,4	

Tablica 13. Średnia częstotliwość spożycia napojów alkoholowych przez jedną osobę pijącą w ciągu roku, ważona przez liczbę pijących

Napoje	Liczba przypadków spożycia napojów alkoholowych w ciągu roku			
	M i a s t o		W i e ś	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
Wg ankiety z października 1962				
Wódka	64	30	66	38
wino kupne	48	29	52	28
domowe	35	47	37	31
Piwo pełne	112	70	90	60
jasne	78	41	87	35
Kawa	111	111		
Wg ankiety z lutego-marca 1961				
Wódka	55	32	55	24
Wino	44	37	40	24
Piwo	127	45	91	36

Tablica 14. Przeciętna ilość wypijana jednorazowo przez osoby badane pijące dany rodzaj napojów alkoholowych przez liczbę pijących.

Rodzaj napoju	Przeciętna ilość wypijana jednorazowo przez osoby badana w centylitrach			
	M i a s t o		W i e ś	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
Wg ankiety z października 1962				
Wódka	22,9	12,1	24,3	12,3
Wino kupne	24,2	18,5	48,6	21,2
domowe	31,7	19,2	43,8	21,2
Piwo mocne	71	58	73	61
pełne	43	34	40	48
jasne	45	33	47	34
słodowe	33	32		
Wg ankiety z lutego-marca 1962				
Wódka	24,2	13,7	24,1	13,4
Wino	30,2	18,1	40,7	21,6
piwo	54,6	55,1	60,0	42,3

Tablica 15.
Spżycie napojów alkoholowych
ogółem przez mężczyzn w mieście.

Kryteria podziału	Liczba odpowie- dzi przyję- te na 100%	abstyn- nenci	Liczba osób w odsetkach					
			0-2	2-6	6-11	11-18	18 i więcej	brak danych
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Ogółem.	667	3,0	23,7	24,7	17,1	15,0	15,7	0,8
Wiek lat 18-20	42	2,4	14,3	26,1	26,2	16,7	11,9	2,4
21-24	90	1,1	17,8	25,6	23,3	12,2	20,0	
25-29	109	0,9	21,1	22,9	19,4	15,6	20,1	
30-59	375	24,6	24,8	14,9	16,3	15,1	15,1	1,1
60 i więcej	47	10,6	42,6	25,5	10,6	6,4	4,3	
Stan cywilny								
wolni	169	1,8	18,9	21,9	21,3	17,8	17,1	1,2
żonaci	470	3,2	25,1	26,0	15,7	13,8	15,3	0,9
wdowcy, rozwiedze- ni w separacji	26	7,7	30,8	19,2	15,4	19,2	7,7	
Liczba dzieci /bezdziatni/	225	4,0	21,8	23,1	19,1	15,1	16,0	0,9
1	120	1,7	25,8	27,5	15,8	15,0	12,5	1,7
2-3	276	2,5	24,6	24,3	17,4	14,9	15,9	0,4
4 i więcej	46	4,4	20,0	28,9	8,9	15,6	20,0	2,2
Wykształcenie								
niepełne podsta- wowe	53	1,9	18,9	24,4	18,9	13,2	20,8	1,9
podstawowe	244	2,5	18,4	26,2	20,5	15,2	16,0	1,2
niepeł.średn.	145	4,1	24,1	20,7	19,3	15,2	16,6	
średnie	133	2,3	31,6	23,3	12,0	16,5	13,5	0,8
niepeł.wyższe	33	6,1	27,6	36,3	8,6	13,8	10,3	
wyższe	58	3,4	27,3	36,3	8,6	13,8	10,3	

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Praca zawodowa pracujący	632	2,5	22,8	25,5	17,7	15,0	15,5	1,0
nieprac.	35	11,4	40,0	11,4	5,7	14,3	17,2	
Przynależność społeczno-zawodo- wa								
robotnik nie- wykwalif.	65	4,6	18,5	33,9	20,0	9,2	12,3	1,5
robotnik wy- kwalifik.	332	1,8	19,3	22,6	19,9	18,1	17,8	0,3
prac. umysłowy	237	3,8	29,5	25,7	11,8	13,9	13,9	1,4
Spółdzielczość, prywatna inicja- tywa, inni	25	8,0	32,0	28,0	28,0	-	4,0	-
Przeciętny dochód miesięczny całej rodziny								
do 1500	76	6,6	31,6	19,7	17,1	11,8	13,2	-
1501 -2000	112	4,5	30,4	22,3	19,6	8,0	12,5	2,7
2001 -3000	230	1,7	23,5	24,8	17,4	17,4	14,3	0,9
3001-5000	221	2,3	19,0	27,1	15,8	16,7	18,6	0,5
5000 i więcej	26	3,8	11,5	30,8	15,5	19,2	19,2	
Typ miejsca zamieszkania								
miasto do 10 tys.	117	1,7	29,1	23,9	13,7	18,8	17,9	0,9
10-20 "	80	3,8	15,0	30,0	25,0	10,0	15,0	1,2
20-100 "	167	3,0	22,2	24,6	22,2	13,2	13,6	1,2
100 i więcej "	303	3,3	37,2	23,8	13,5	15,8	15,8	0,6

Spżycie napójów alkoholowych ogółem przez kobiety w mieście w zależności od:

Tablica 16

Kryteria podziału	Liczba odpo- wiedzi przyje- to za 100%	Liczba osób w odsetkach						Brak danych
		Spożycie roczne w litrach alkoholu 100°						
		Nie pijący	2	2-6	6-11	11-17	18	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Ogółem	665	14,0	59,8	14,6	4,8	2,0	3,4	1,4
Wiek lat								
18-20	47	23,4	40,5	17,0	10,6	3,3	2,1	2,1
21-24	102	6,9	59,8	15,7	9,8	2,9	2,0	2,9
25-29	110	11,8	58,3	14,5	4,5	4,5	5,5	0,9
30-59	269	14,7	61,5	15,0	3,0	3,5	1,2	1,1
60 i więcej	31	22,6	71,0	6,4	-	-	-	-
Stan cywilny								
panny	137	12,4	54,8	16,1	9,5	2,2	1,4	3,6
mężatki	420	13,3	61,2	15,0	3,6	4,0	2,2	0,7
wdowy, rozwiędz- ne, w se- peracji	105	17,1	62,8	14,4	2,9	2,9	1,9	1,0
Liczba dzieci								
0-bezdzieci	205	14,1	50,2	18,6	9,8	2,0	2,4	2,9
1	144	11,8	61,8	15,3	3,5	4,2	3,4	
2-3	263	14,8	64,6	11,4	2,3	4,9	1,2	0,8
4 i więcej	53	15,1	67,9	13,2	1,9			1,9
Wykształcenie								
niepeł. podstaw.	83	15,7	69,9	8,4	1,2	3,6	-	1,2
podstawowe	105	15,5	61,0	12,7	4,9	3,9	1,0	1,0
niepeł. średnie	158	12,3	58,0	17,4	5,8	1,4	4,4	0,7
średnie	162	15,4	61,7	11,7	3,1	3,7	1,9	2,5
niepeł. wyższe	50	4,0	46,0	28,0	14,0	4,0	4,0	
wyższe	21	9,5	47,6	23,8	4,8	9,5	-	4,8
Praca zawodowa								
pracujący	325	13,2	57,6	15,4	6,8	4,0	2,5	1,5
niepracujący	340	14,7	62,1	13,8	3,8	2,9	1,5	1,2

dc. tabl.13

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Przynależność społeczno-zawodowa								
robot.niewykwalif.	103	13,6	64,0	11,7	5,8	2,9	1,0	1,0
" wykwalif.	164	15,2	61,7	14,6	3,7	3,0	1,2	0,6
umysłowi	290	12,5	58,6	16,2	4,8	3,4	2,4	2,1
spółk.s.prywatna inicjatywa, inni	60	18,3	53,3	21,7	1,7	1,7	3,3	
Przeciętny dochód miesięczny całej rodziny								
do 1500	100	20,0	62,8	9,1	2,7	0,9	2,7	1,8
1501-2000	124	14,6	58,9	16,9	4,8	3,2	0,8	0,8
2001-3000	239	15,5	59,8	12,1	5,9	2,6	2,5	1,3
3001-5000	160	9,4	58,8	19,4	3,1	6,9	1,8	0,6
5001-i więcej	26	-	53,8	23,1	15,4			
Typ miejsca zamieszkania								
miasto do 10 tys.	117	13,7	63,1	15,4	2,6	2,6	1,7	0,9
10-20 tys.	84	13,1	61,8	14,3	6,0	1,2	2,4	1,2
20-100 tys.	175	15,4	62,9	12,6	2,9	2,3	2,8	1,1
100 tys. i więcej	283	13,4	56,1	15,9	6,5	4,9	1,4	1,8

Tablica 17

Spożycie napojów alkoholowych ogółem przez męczyzn na wsi

Kryteria podziału	Liczba odpowiedzi przy- jęta za 100%	Nie- pijący	Liczba osób w odsetkach Spożycie roczne w litrach alkoholu w 100%					Brak danych
			do 2	2-6	6-11	11-18	18 i wię- cej	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Ogółem	732	4,0	19,1	19,9	18,2	17,2	20,1	1,5
Wiek: 18-20	34	-	11,8	26,5	14,7	17,6	26,5	2,9
21-24	69	-	17,4	17,4	26,1	14,5	21,7	2,1
25-29	107	3,8	13,2	17,0	22,6	20,8	21,7	0,9
30-59	437	2,9	18,2	21,7	16,7	17,4	20,5	1,6
50 i więcej	84	9,5	35,7	13,1	15,5	14,3	11,9	-
Stan cywilny:								
Wolni	140	1,4	13,6	19,3	20,7	20,7	21,4	2,9
W związku małż.	551	3,8	20,1	20,7	17,6	19,8	16,6	1,2
Wdowy, rozwiedze- ni, w seperacji	33	18,2	30,3	12,1	6,1	15,1	18,2	-
Liczba dzieci								
0 /bezdzietni/	177	3,4	17,0	17,0	18,1	18,1	24,2	2,2
1 dziecko	79	6,3	16,5	24,1	21,5	13,9	17,7	
2-3 dzieci	304	2,6	18,8	18,1	17,8	18,7	22,7	1,2
4 i więcej	182	5,4	21,9	23,1	16,6	14,3	17,1	1,6
Liczba osób we wspólnym gosp.								
1-3 osoby	161	7,5	19,9	20,5	21,7	13,0	16,8	0,6
4-5 "	353	2,5	18,2	21,9	16,8	18,2	20,4	2,6
6 i więcej	183	3,8	21,9	15,8	16,9	18,6	21,9	1,1
Wykształcenie niepeł. podstaw.	259	5,0	21,2	21,2	17,6	17,4	16,9	0,7
podstawowe	333	3,7	18,7	18,3	18,0	17,5	21,9	1,9
średnie	56	5,4	17,9	19,9	19,6	16,1	21,4	1,7
średnie niepeł.	64	1,5	14,1	20,3	17,2	20,3	23,4	3,2
niepeł. wyższe	15	-	20,0	33,3	20,0	26,7	-	-
wyższe	4	brak danych do wnioskowania wskutek niskiej liczebności						

do. tabl.17

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Łączno utrzyma- nia								
rolnictwo	453	4,4	21,4	21,6	16,1	16,5	19,0	0,9
rolnictwo i praca w mieście	56	1,8	10,7	14,3	32,1	23,1	16,1	1,9
Przynależność społ.-zawodowa								
rolnik gospoda- rujący indywid.	506	4,2	20,2	21,5	17,4	17,4	18,1	1,2
robotnik	82	1,2	15,9	11,0	23,2	20,7	23,1	4,9
prac.umysłowy	80	2,5	21,2	21,2	21,2	11,3	21,3	1,3
inni	55	5,5	9,1	20,0	14,5	18,2	32,7	-
Obszar gosp.								
do 2 ha	45	4,4	26,7	22,2	17,8	22,3	4,4	2,2
2-5 ha	221	4,1	18,1	22,2	19,0	16,7	19,0	0,7
5-10 ha	203	4,4	21,2	19,7	14,8	17,2	21,2	1,5
ponad 10 ha	98	3,0	16,3	20,4	19,4	17,4	21,5	2,0
Odległość do najbliższego miasta								
do 5 km	154	2,6	16,7	21,1	20,7	16,9	19,4	2,6
5-10 km	216	5,1	19,9	16,3	19,9	19,4	19,4	
11-15 km	199	5,6	18,3	21,7	17,0	18,0	17,6	1,5
16 i więcej	159	1,2	21,4	21,4	14,5	13,8	25,2	2,5
We wsi jest gospoda	284	3,3	18,3	19,8	16,9	16,2	22,9	2,6
nie ma	444	4,5	19,5	20,0	18,8	17,8	18,5	0,9

Tablica 18

Spożycie napojów alkoholowych ogółem przez kobiety na wsi

Kryteria podziału	Liczba odpowiedzi przyjęta za 100%	Liczba osób w odsetkach						Brak danych
		Nie pijący	Spożycie roczne litrów alkoholu w 100%					
			do 2	2-6	6-11	11-18	18 i więcej	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Ogółem	744	17,7	52,4	17,4	4,2	3,6	2,0	2,7
Wiek 18-20	33	15,2	48,5	24,2	3,0	-	6,1	3,0
21-24	58	15,5	46,6	25,9	6,9	3,5	-	1,6
25-29	100	6,0	62,0	19,0	1,0	7,0	1,0	4,0
30-59	529	20,0	51,0	16,3	4,5	3,4	2,3	2,5
60 i więcej	20	25,0	60,0	5,0	-	-	-	5,0
Stan cywilny								
wolny	107	11,2	52,3	24,3	4,8	3,7	1,9	1,8
w związku małż., wdowcy, rozwiedzeni, w separacji	489	17,9	53,2	16,8	3,3	3,9	2,0	2,9
Liczba dzieci								
0 - bezdzietni	147	12,3	51,7	24,5	4,8	3,4	2,1	1,4
1 dziecko	93	15,0	55,9	18,3	4,3	5,4	1,1	
2-3 dzieci	311	18,6	52,4	15,4	3,9	2,6	2,6	4,5
4 i więcej	193	21,8	51,3	14,5	4,1	4,7	1,5	2,1
Liczba we wspólnym gospodarstwie								
1-3 osoby	216	20,4	46,3	21,7	5,1	3,7	1,4	1,4
4-5 osób	320	14,7	56,8	14,4	4,1	3,8	2,8	3,4
6 i więcej	170	19,4	52,4	17,6	2,4	2,9	1,8	3,5
Wykształcenie								
niepeł. podstaw.	292	21,9	53,4	15,1	3,8	3,1	1,4	1,3
podstawowe	278	15,5	49,6	19,1	5,8	4,3	2,2	3,5
niepeł. średnie	68	14,7	47,0	23,5	1,6	2,9	4,4	5,9
średnie	86	15,1	65,1	10,5	2,3	3,5	2,3	1,2
niepeł. wyższe	14		50,0	35,8	7,1	7,1		
wyższe	3							

tabl. 18

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Źródło utrzymania								
rolnictwo	481	19,3	52,4	16,4	4,6	2,7	2,2	2,4
rolnictwo i praca w mieście	21	19,0	47,7	14,3	4,7	4,8	2,5	-
Przynależność społ.-zawodowa								
rolnik gospodar. indywid.	499	19,6	53,1	16,3	4,2	2,6	2,2	2,0
robotnik	55	18,2	50,9	16,3	3,6	5,5	-	5,5
prac.umysłowy	118	13,6	54,2	20,3	3,4	4,2	0,9	3,4
inni	57	8,8	45,2	26,3	5,3	10,5	-	-
Obszar gosp.								
do 2 ha	54	27,7	44,4	13,0	5,6	1,9	5,5	1,9
2-5 ha	237	21,5	53,5	16,5	4,6	1,3	1,3	1,3
5-10 ha	112	25,9	28,6	22,3	7,1	7,1	3,6	5,4
ponad 10 ha	92	10,9	51,1	23,9	1,1	4,3	3,3	5,4
Odległość do najbliższego miasta								
do 5 km	159	16,4	44,7	25,1	4,4	2,5	1,3	5,6
6-10 km	215	20,0	55,8	15,7	0,9	2,8	1,4	3,4
11-15 km	191	17,8	53,9	15,7	6,8	3,1	2,1	0,6
16 i więcej	178	16,2	53,4	14,0	5,1	3,4	6,2	1,7
We wsi jest gospoda	278	16,5	49,3	20,9	5,8	1,1	4,7	1,7
nie ma	464	18,5	54,5	14,9	3,2	3,0	2,6	3,3

Tablica 19

Mieszkańcy miast pijący wódkę częściej niż raz na tydzień

Kryteria podziału	Mężczyźni		kobiety	
	Liczba przyjęta za 100%	Pijący często wódkę w odsetkach	Liczba przyjęta za 100%	Pijący często wódkę w odsetkach
1.	2.	3.	4.	5.
Ogółem	667	24,6	665	7,4
Wiek lat 18-20	42	16,7	47	8,5
21-24	90	29,9	102	10,8
25-29	109	24,8	110	10,0
30-59	375	25,6	369	6,2
60 i więcej	47	10,6	31	-
Stan cywilny				
wolni	169	23,1	137	7,3
w związku małżeńskim	470	26,0	420	7,6
w separacji	26	7,7	105	5,7
Wykształcenie				
niepełne podstawowe	53	26,4	83	3,6
podstawowe	244	25,4	205	8,3
niepełne średnie	145	19,3	138	7,2
średnie	133	28,6	162	8,6
niepełne wyższe	33	21,2	50	8,0
wyższe	58	25,9	21	4,8
Przynależność społeczno-zawodowa				
robotnik niewykwalif.	65	23,1	103	6,8
robotnik wykwalif.	332	24,3	164	5,5
pracownik umysłowy	237	26,2	290	18,5
spółdzielnia, prywatna inicjatywa i inni	25	16,0	60	26,1
Osoby, które swoją pracę				
lubią	504	24,1	288	7,2
nie lubią	45	31,1	74	9,5
trudno mi odpowiedzieć	88	25,0	87	6,9

dc. tabl.19

1.	2.	3.	4.	5.
Przeciętny dochód miesięczny całej rodziny				
do 1500	76	22,4	110	4,6
1501 - 2000	112	16,1	124	6,5
2001 - 3000	230	25,6	239	5,8
3001 - 5000	221	28,5	160	12,5
5000 i więcej	26	26,9	26	7,7

Typ miejsca zamieszkania				
miasto do 10 tys.	117	26,5	117	7,7
10 -20 tys.	80	17,5	84	7,1
20 -100 tys.	167	24,3	175	5,2
ponad 200 tys.	303	25,7	283	8,5

Rodzaj jedzenia w lokalu gastronomicznym przy okazji picia wódki				
danie gorące z mięsem	164	43,9	49	38,7
zimne zakąski	164	21,9	49	22,4
piwo	164	51,2	49	8,2
woda sodowa	164	34,2	49	32,6

Mieszkańcy wsi pijący wódkę częściej niż raz na tydzień

Kryteria podziału	Mężczyźni		Kobiety	
	Liczbę przyjęto za 100%	Pijący często wódkę w odsetkach	Liczbę przyjęto za 100%	Pijący często wódkę w odsetkach
1.	2.	3.	4.	5.
Ogółem	732	24,7	744	7,5
Wiek				
18-20 lat	34	14,7	33	3,0
21-24 "	69	15,9	58	13,8
25-29 "	107	23,4	100	7,0
30-59 "	437	27,8	429	8,8
60 i więcej	84	21,4	20	10,0
Stan cywilny				
wolny	141	20,6	107	6,5
małżeński	551	25,9	489	7,8
inny	33	21,2	139	9,2
brak danych	7	28,6		
Wykształcenie				
niepełne podstaw.	259	22,8	292	7,5
podstawowe	333	25,2	277	8,3
niepeł.średnie	64	29,7	69	11,6
średnie	56	28,6	86	2,3
niepeł.wyższe	15	20,0	3	7,1
wyższe	4		3	
Źródło utrzymania				
rolnictwo	453	22,3	480	6,9
rolnictwo i praca w mieście	56	25,0	23	26,0
brak danych	223	29,6	241	7,0
Przynależność społeczno-zaw.				
rolnik prac.indywid.	506	22,5	499	7,8
robotnik	82	28,3	55	7,2
prac.umysłowy	80	26,2	118	4,2
inni	55	32,7	57	12,3
brak danych	9	22,2	15	6,7

dc. tabl.20

1.	2.	3.	4.	5.
Obszar gospodarstwa do 2 ha	45	24,4	54	5,5
2-5 ha	221	20,4	238	5,5
5-10 ha	203	22,7	171	11,1
ponad 10 ha	98	28,5	92	8,7
brak danych	165	30,9	189	6,9
Odległość od najbliższego miasta				
do 5 km	154	26,6	159	4,4
6-10 km	216	21,3	215	6,0
11-15 km	199	25,1	191	11,5
16 i więcej	159	27,7	172	7,9
We wsi jest gospoda	282	28,7	279	8,6
nie ma	444	22,5	463	6,9
Rodzaj jedzenia w lokalu gastronomicznym przy okazji picia wódki				
dania gorące z mięsem	181	29,8	56	39,3
zimne zakąski	181	42,0	56	37,5
piwo	181	39,3	56	19,6
woda sodowa	181	28,7	56	30,4

Tablica 21

Mieszkańcy miast wypijający jednorazowo ilość wódki lub wina powodująca stan nietrzeźwości powyżej 0,5% alkoholu we krwi

Kryteria podziału	Mężczyźni			Kobiety		
	Liczba przyjęta za 100%	Odsetek osób wypijających jednorazowo ponad		Liczba przyjęta za 100%	Odsetek osób wypijających jednorazowo ponad	
		20 d wódki	60 d wina		20 d wódki	60 d wina
	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Ogółem	667	51,0	11,5	665	9,9	2,6
Wiek lat						
18-20	42	50,0	9,6	47	12,8	4,3
21-24	90	52,3	18,9	102	14,7	5,9
25-29	109	53,3	16,5	110	13,6	2,7
30-59	375	52,8	9,3	369	7,3	1,6
60 i więcej	47	32,0	6,4	31	6,4	
Stan cywilny						
wolni	169	49,1		137	9,5	
w związku małżeń.	470	50,6		420	9,8	
wdowcy rozwiedzeni, w separacji	26	65,3		105	12,4	
Wykształcenie						
niepełne podstawowe	53	56,6		83	9,6	
podstawowe	244	55,7		205	16,3	
niepełne średnie	145	49,7		138	14,5	
średnie	133	48,9		162	9,3	
niepełne wyższe	33	45,4		50	14,0	
wyższe	58	37,9		21	-	
Przynależność społeczno-zawodowa						
robotnik niewykwal.	65	52,3		103	15,5	
" wykwal.	332	57,6		167	6,7	
pracownik umysłowy	237	43,4		290	9,0	
spółdzielca, prywatna inicjatywa, inni	25	31,2		60	0,7	
Osoby, które swoją pracę						
lubią	504	50,0		208	9,0	
nie lubią	45	51,1		74	13,5	
trudno im odpowiedzieć	88	61,3		87	13,8	

do tabl. 21

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Przeciętny dochód całej rodziny						
1	76	47,4	11,8	110	10,9	2,7
2	112	45,5	10,7	124	7,2	3,2
3	230	51,3	13,0	239	8,6	1,7
4	221	54,2	9,5	160	10,0	3,7
5	26	53,9	15,4	26	15,4	
Typ miejsca zamieszkania						
miasto do 10 tys.	117	50,4		117	8,5	
10-20 tys.	80	51,2		84	10,8	
20-200 tys.	167	49,1		175	11,5	
ponad 100 tys	303	52,1		283	9,2	
Rodzaj jedzenia w lokalu gastronomicznym przy okazji picia wódki						
dania gorące z mięsem	98	39,8		130	10,8	
zimne zakąski	98	25,5		130	16,9	
piwo porter	98	46,9		130	9,2	
woda sodowa	98	44,9		130	23,1	
Okazja do picia						
bez okazji	111	54,9		72	11,1	
chrzciny, wesele	33	45,7		76	10,5	
imieniny	124	41,1		212	12,3	
spotkanie z kolegami, znajomymi z prac.	179	60,9		33	12,1	
spotkanie z innymi znajomymi przyjac.	201	26,4		124	12,1	
wypłata, premia niespodz. zarobek	53	73,5		14	28,6	
inne	65	33,8		104	1,9	
Towarzystwo przy picciu						
sam	12	41,7		7		
w towarzystwie kilku osób	457	55,4		279	11,1	
w liczniejszym	182	44,5		326	10,7	

Tablica 22

Mieszkańcy wsi wypijający jednorazowo ilość wódki lub wina powodujący stan nietrzeźwości poniżej 0,5% alkoholu we krwi

Kryteria podziału	Mężczyźni			Kobiety		
	Liczba przyjęta za 100%	Odsetek osób wypijających jednorazowo ponad		Liczba przyjęta za 100%	Odsetek osób wypijających jednorazowo ponad	
		20 d wódki	60 d wina		20 d wódki	60 d wina
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Ogółem	732	77,5	23,8	744	10,2	3,2
Wiek						
18-20	34	58,8	23,5	33	12,1	6,0
21-29	69	58,1	29,0	58	12,1	5,2
25-29	107	66,3	28,9	100	12,0	1,0
30-59	437	56,7	23,5	529	10,9	3,8
60 i więcej	84	40,5	13,2	20		
Stan cywilny						
wolni	141	64,5		107	14,0	
w zw. małżeń.	551	56,8		489	9,2	
wdowcy, rozwiedzeni w separ.	33	36,3		139	11,5	
Wykształcenie						
niepełne podstaw.	259	56,4	22,8	292	9,3	6,1
podstawowe	333	58,8	25,8	277	10,8	3,9
niepełne średnie	64	57,8	28,1	69	11,5	5,8
średnie	56	55,0	17,3	86	9,3	1,2
niepełne wyższe	15	60,0	13,3	14	21,4	7,1
wyższe	4	50,0		3		
Zródło utrzymania						
rolnictwo	453	54,1		480	9,5	
rolnictwo i praca w mieście	56	67,4		23	21,7	

do. tabl. 22

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Przynależność społeczno-zawodowa						
rolnik gosp. indywid.	506	54,8	-	449	11,2	
robotnik	82	70,8	-	118	10,2	
prac. umysł.	80	58,7	-	55	7,2	
inni	55	63,6		57	17,5	
Obszar gosp. do 2 ha						
2-5 ha	45	40,0	-	54	18,5	
5-10 ha	221	70,2	-	238	10,1	
ponad 10 ha	203	50,2		171	7,5	
	96	69,8		92	10,9	
Odległość od najbliższego miasta						
do 5 km	154	61,0		159	10,7	
6-10 km	216	62,1		215	6,9	
11-15 km.	199	50,3		191	12,6	
16 i więcej	129	70,6		178	11,2	
We wsi jest gospoda						
nie ma	282	59,9		279	11,1	
	344	56,8		463	9,7	
Rodzaj jedzenia w lokalu gastronomicznym przy okazji picia wódki						
dania gorące z mięsem	153	43,8		137	46,0	
zimne zakąski	153	37,9		137	34,3	
piwo	153	41,8		137	13,1	
woda sodowa	153	35,3		137	40,1	
Okazja do picia						
bez okazji	121	66,1		57	15,8	
chrzciny, wesele, imieniny	155	53,5		337	14,2	
spotkanie ze znajomymi	296	62,2		149	10,7	
wypłata	42	76,2		18	22,2	
sprzedaż art. rolnych	65	64,6		11	36,4	
zarobek lub załatwienie spraw w mieście	81	66,6		18	22,2	
inne	96	36,4		157	3,2	

dc. tabl. 22

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Towarzystwo przy picciu						
sam	16	31,2		24	8,3	
w towarzystwie kilku osób	530	61,7		272	11,8	
w liczonym towarzy- stwie	158	53,8		362	11,6	